Evaluering af efteruddannelses-programmet for lærere ved danskuddannelserne

2013

Evaluering af efteruddannelses-programmet for lærere ved danskuddannelserne

2013

Evaluering af efteruddannelses-programmet for lærere ved danskuddannelserne

© 2013 Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form
på: www.eva.dk

ISBN (www) 978-87-7958-736-6

Indhold

Forord 6

1 Konklusion 7

2 Indledning 10
2.1 Evalueringens formål 10
2.2 Design og metode 11
2.2.1 Rapportens datagrundlag 11
2.2.2 Spørgeskemaundersøgelse blandt lærere 11
2.2.3 Interviewundersøgelse 11
2.3 Organisering og bemanding 12
2.4 Rapportens opbygning 12

3 Om efteruddannelsesprogrammet 13
3.1 Formål med programmet og aktivitet 13
3.1.2 Programmets muligheder 13

4 Lærernes aktuelle behov for kompetenceudvikling 16
4.1 Løbende forandringer kræver nye kompetencer 16
4.2 Forslag til aktuelle emner for kompetenceudvikling 17

5 Kursusindhold, relevans og udbytte 19
5.1 Generel opbakning til efteruddannelsesprogrammet 19
5.2 Kursusindhold og relevans 20
5.3 Balancen mellem teori og praksis 21
5.4 Fagligt niveau 21
5.5 Kursusinstruktører – kompetencer og faglig bredde 22
5.6 Lærernes udbytte af kurserne 23
5.7 Sammenhæng med uddannelserne i dansk som andetsprog 24
5.8 Evaluering af kurserne 24
5.8.1 Følgegruppens behandling af kursusevalueringer 25
5.8.2 Brug for nye og brugbare evalueringsmetoder 25
5.9 Opsamling 26

6 Tilrettelæggelse af kurserne 27
6.1 Fordele og ulemper ved de forskellige kursustyper 27
6.2 Ønsker om erfaringsudveksling 28
6.3 Undervisnings- og arbejdsformer 29
6.4 Kursernes varighed 31
6.5 Praksisafprøvning 31
6.6 Opsamling 32

7 Anvendelse og oplevet effekt 33
7.1 Lærernes anvendelse af kursusudbyttet 33
7.1.1 Anvendelsens forskellige former 34

7.2 Videndeling om kurserne 35
7.3 Forstandernes støtte i brugen af nye kompetencer 37
7.3.1 Måder at følge op på 37
7.4 Forstandernes strategi for kompetenceudvikling 38
7.5 Opsamling 38

8 Sprogcentrenes brug af programmet 40
8.1 Sprogcentrenes brug af programmet i 2010 og 2011 40
8.2 Forklaringer på manglende brug af programmet 41
8.3 Overvejelser over strategien for brug af programmet 42

9 Formidling, administration og forankring 43
9.1 Formidling af programmet 43
9.2 DPU og VPC's administration af programmet 44
9.2.1 Tildeling af kursuspladser 44
9.2.2 Halvårlige deadlines opleves ikke som optimale 45
9.3 Følgegruppens og UVM's rolle i programmet 45
9.3.1 Følgegruppens rolle i fremtiden 46
9.3.2 Samarbejdet med Undervisningsministeriet 46
9.4 Finansiering af kompetenceudviklingen 47
9.4.1 Efteruddannelsesprogrammets midler 47
9.4.2 Kompetenceudvikling på danskuddannelserne ift. de øvrige voksenuddannelser 47
9.4.3 Alternativ finansieringsmodel? 48
9.5 Forankring af programmet blandt forstanderne 48
9.5.1 Dialogen mellem forstanderne og DPU 48
9.5.2 Dialogen mellem forstanderne og Undervisningsministeriet 48
9.6 Opsamling 49

Appendiks
Appendiks A: Evalueringens metoder og metodiske overvejelser 50
Appendiks B: Forslag til fremtidige kursusemner 54
Appendiks C: Sprogcentre, der har benyttet efteruddannelsesprogrammet i 2010 og 2011 57
Appendiks D: Spørgeskema til lærere ved danskuddannelserne 60

Forord

Danskuddannelserne for voksne udlændinge er præget af løbende forandringer: Skiftende kursistgrupper, effektiviseringer og nye undervisningsformer fordrer, at lærerne udvikler sig for at være up to date med hensyn til den nyeste udvikling på området. Samtidig gør lærernes erfarings- og uddannelsesmæssige forskelle, at der er brug for løbende kompetenceudvikling på landets sprogcentre.

For at imødekomme behovene for kompetenceudvikling er et efteruddannelsesprogram for lærere ved danskuddannelserne blevet udbudt i en årrække. Aktuelt er programmet støttet af Undervisningsministeriet (UVM). Programmet giver dels lærerne mulighed for at opnå de kompetencer, der aktuelt skal til for at kunne håndtere de nyeste krav til undervisningen. Dels giver det mulighed for at supplere de grundlæggende kvalifikationer, der forudsættes af lærere ved danskuddannelserne.

Undervisningsministeriet har bedt Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) om at evaluere efteruddannelsesprogrammet med henblik på at give input og anbefalinger til et kommende efteruddannelsesprogram. Evalueringen er gennemført i perioden december 2012 til august 2013 og har særligt fokus på efteruddannelsesprogrammet fra 2010 og 2011.

Evalueringen rummer et blik bagud for at drage lære af det tidligere program i 2010 og 2011, og samtidig peger evalueringen fremad ved at belyse lærernes aktuelle ønsker og behov med henblik på at kvalificere et kommende efteruddannelsesprogram. Det er vores håb, at evalueringen vil give et styrket videngrundlag, som bidrager til den fortsatte udvikling af programmet.

1 Konklusion

Samlet set peger evalueringen både på klare styrker ved efteruddannelsesprogrammet og på udfordringer og potentialer:

- Styrker i form af en generel opbakning til programmet blandt interessenterne og tilfredshed med kursernes faglige niveau og deres relevans og udbyttet af kurserne blandt de lærere, som har deltaget i evalueringen.

- Udfordringer og potentialer i form af ønsker om en tydeligere formidling og en mere gennemsigtig administration af programmet og en tættere dialog med forstanderne om programmet, som kan sikre, at lærernes kursusudbytte i højere grad bliver implementeret og anvendt på sprogcentrene.

Programmets styrker og udfordringer/potentialer vil blive nærmere uddybet i det følgende.

Opbakning til programmet
Blandt de interviewede interessenter er der generel opbakning til modellen med et efteruddannelsesprogram, som kan opdatere lærerne med den nyeste faglige viden inden for deres felt. Der er også tilfredshed med kursernes faglige niveau, kursusinstruktørernes faglige kompetencer og det faglige udbytte af kurserne blandt de lærere, som har besvaret spørgeskemaet. Dog er der også blandt de interviewede lærere nogle, der efterlyser en større indsigt i sprogcentrenes aktuelle kontekst og hverdag hos enkelte af kursusinstruktørerne.

De interviewede lærere oplever, at efteruddannelsesprogrammet har en vigtig funktion med hensyn til at supplere dels uddannelsen underviser i dansk som andetsprog (DAV), dels masteruddannelsen i dansk som andetsprog. Mens lærerne oplever masteruddannelsen som teoretisk orienteret, mener de, at efteruddannelsesprogrammets styrke har været et mere praktisk og metodisk fokus relateret til lærernes hverdag på sprogcentrene, og de fremhæver fx kurserne i udtaleundervisning positivt i den sammenhæng. Det er samtidig lærernes vurdering, at der er et klart behov for efteruddannelsesprogrammet fremover, fx med henblik på at klæde lærerne bedre på til at håndtere skiftende kursistgrupper og differentiere undervisningen. Med hensyn til lærernes aktuelle behov for efteruddannelse viser spørgeskemaundersøgelsen blandt lærerne, at især undervisningsdifferentiering (51 %), it i undervisningen (44 %) og udtaletræning og udtalemetoder (40 %) er nogle af de områder, som lærerne gerne vil have efteruddannelse indenfor. Disse efteruddannelsesbehov blev også fremhævet af de interviewede lærere, som desuden pegede på andre behov, fx kurser i alfabetisering. Det er værd at bemærke, at lærernes fremtidige kursusønsker i høj grad var indeholdt i de kursusprogrammer, som DPU og VPC udbød i 2010 og 2011. Således bekræfter lærernes egen aktuelle vurdering af efteruddannelsesbehov, at kursusprogrammet har haft fokus på emneområder, som mange lærere ved danskuddannelserne betragter som helt væsentlige – også fremadrettet.

Kurserne skal fortsat være praksisrettede
Evalueringen peger på, at en stærk praksisorientering fortsat bør være et centralt aspekt ved et kommende efteruddannelsesprogram for at få lærernes kursusudbytte bragt i spil på sprogcentrene. De kurser, der i efteruddannelsesprogrammet fra 2010 og 2011 havde praksisaspektet i fokus, evalueres mest positivt. Derfor kan det overvejes, om kurserne i endnu højere grad kan tage udgangspunkt i hverdagen på sprogcentrene og have fokus på konkrete og anvendelige redskaber, som lærerne kan bruge direkte i deres undervisning. Evalueringen tyder også på, at kurserne med fordel kan tilrettelægges som relativt korte kurser (gerne to dage), hvor der er mulig-

hed for at afprøve det lærte i praksis mellem kursusgangene. Denne model foretrækker størstedelen af de lærere, som har besvaret spørgeskemaet. Der er fremadrettet dog også ønsker om længere kurser blandt enkelte af de interviewede lærere. Med hensyn til programmets nærmere tilrettelæggelse ønsker de interviewede lærere, at der ligesom i programmet fra 2010 og 2011 er mulighed både for pædagogiske dage og for kurser med individuel tilmelding, hvor lærerne kan fordybe sig og møde lærere fra andre sprogcentre. De interviewede lærere sætter generelt pris på, at kurserne giver mulighed for erfaringsudveksling med andre lærere. Derudover lægger lærerne vægt på, at kurserne inddrager den nyeste viden/teori og aktuelle, praksisnære eksempler, og at det faglige niveau er tilstrækkeligt højt.

Anvendelse, opfølgning og strategisk forankring
Evalueringen peger på et stort potentiale i en større forankring af efteruddannelsesprogrammet på sprogcentrene. Dels ved at lederne på sprogcentrene i højere grad understøtter og implementerer lærernes nye viden og kompetencer på sprogcentret. Dels i forhold til at få skabt en tættere dialog om efteruddannelsesindsatsen mellem hhv. forstandere, Undervisningsministeriet og udbyderen af programmet. En tættere dialog med sprogcentrene, fx via løbende møder, ville kunne skabe større ejerskab til programmet og tilskynde til, at flere forstandere i højere grad formidler programmet til lærergruppen, og at viden fra kurserne bliver bragt mere i spil på sprogcentrene.

Behovet for en større forankring af programmet på sprogcentrene viser sig i følgende evalueringsresultater: Størstedelen (66 %) af de lærere, der har besvaret spørgeskemaet, oplever, at deres leder i mindre grad eller slet ikke har gjort noget for at bringe det, de har lært på deres kursus, i spil. Samtidig angiver 40 % af lærerne, at de i mindre grad eller slet ikke har anvendt det, de har lært på kurset, i deres arbejde. Evalueringen viser dermed, at der blandt de lærere, som har deltaget i evalueringen, er meget blandede erfaringer med, om kursusudbyttet er blevet implementeret og anvendt i deres undervisning på sprogcentret.

Potentialer ved en klarere formidling og administration
Evalueringen peger også på andre udfordringer og potentialer ved programmet, som omhandler dels formidlingen af programmet, dels administrationen og sprogcentrenes brug af programmet:

For det første peger evalueringen på, at programmet ikke er nået ud til alle lærere via annoncering på DPU's og Undervisningsministeriets hjemmeside og nyhedsbreve sendt til forstanderne. De interviewede lærere efterspørger et trykt kursuskatalog, som de mener, ville gøre programmet mere synligt på sprogcentrene. Evalueringen peger på potentialer i at sikre en bedre og mere tydelig formidling af programmet, så det når ud til alle lærere på sprogcentrene. For at sikre en bedre formidling kunne ministeriet, følgegruppen og kursusudbyderne indgå i tættere dialog med forstanderne om, hvordan de i højere grad kan påtage sig rollen med at formidle programmet videre til lærerne.

For det andet oplever de fem interviewede forstandere, at der har været udfordringer i programmets administration og tildeling af kursuspladser. De har oplevet, at kriterierne for tildeling af kursuspladser har skiftet og har været uigennemsigtige. Hvorvidt denne oplevelse blandt de fem interviewede forstandere gør sig gældende blandt de resterende forstandere er uvist, men for at imødekomme forstandernes kritik kunne man fremadrettet i forbindelse med formidlingen af programmet gøre det helt tydeligt, på baggrund af hvilke kriterier og i henhold til hvilke frister kurserne tildeles ansøgerne.

For det tredje viser evalueringen, at der er en vis skævvridning i brugen af programmet, idet nogle sprogcentre i langt højere grad end andre har benyttet programmet. Samtidig er der en del sprogcentre, som hverken har anvendt programmet i 2010 eller 2011. Evalueringen giver flere mulige forklaringer på den begrænsede brug af programmet på nogle sprogcentre: Dels oplever nogle af de mindre sprogcentre, at det kan være svært at samle nok kursusdeltagere til et rekvireret kursus. Dels kan faste halvårlige tidsfrister for kursustilmelding bevirke, at nogle sprogcentre med en usikker fremtid undlader at tilmelde sig kurserne, da de ikke har mulighed for at langtidsplanlægge, hvorfor de efterlyser mulighed for en højere grad af løbende tilmelding. Dels peger forstanderne på, at programmets begrænsede midler kan gøre, at de undlader at tilmelde sig kurserne. Forstanderne peger desuden på, at nogle sprogcentre har meget specifikke behov for efteruddannelse, som de ikke altid finder imødekommet i programmet. Fx nævnte nogle forstan-

dere, at deres lærere havde haft behov for viden om dysleksi eller særlige it-specifikke problematikker.

Evalueringen peger i den forbindelse på, at der fra Undervisningsministeriets side med fordel kan skabes større klarhed om de strategiske mål for sprogcentrenes brug af programmet. Det vil bl.a. indebære en stillingtagen til, hvorvidt man er tilfreds med, at det ikke er alle sprogcentre, der benytter programmet, eller om det er afgørende for Undervisningsministeriet, at samtlige sprogcentre bruger programmet og løbende kompetenceudvikler lærerne på nogenlunde samme parametre på tværs af landets sprogcentre. Det kan således overvejes, om målet med kompetenceudviklingstilbuddet primært er at sikre et fælles fagligt niveau og et ensartet kompetencegrundlag på samtlige af landets sprogcentre, eller om målet derimod primært er at tilbyde de mest interesserede – og fortrinsvis større – sprogcentre en privilegeret mulighed for at opkvalificere sig via programmet. Det første vil kræve en større økonomisk ramme for programmet, fordi målet vil være, at flere skal bruge det, mens det andet ligger i tråd med den måde, programmet bruges på i dag. En større klarhed om de strategiske mål for brugen af programmet og en skærpelse af programmets profil kan dels sikre, at programmets formål i højere grad indfries. Dels kan det sikre en bedre forankring af programmet på sprogcentrene, så programmets styrker i form af relevante kurser på et højt fagligt niveau i større udstrækning bliver omsat i undervisningen på landets sprogcentre.

Når man trækker trådene op fra ovenstående resultater og konklusioner, står det tilbage, at der er udbredt tilfredshed med, at Undervisningsministeriet finansierer dette efteruddannelsesprogram udbudt af DPU. Formålet med programmet har været at klæde lærerne bedre på til at indfri de målsætninger, der er med danskuddannelserne, og det er der meget, der taler for, at programmet rent faktisk har gjort. Lærerne er godt tilfredse med det faglige udbytte, de har opnået via kurserne, de oplever kurserne som relevante i forhold til deres arbejde, og der er et rimeligt match mellem den viden og de kompetencer, lærerne efterspørger, og de kurser, som har været udbudt via programmet i 2010 og 2011.

Evalueringen peger dog samtidig på, at hvis programmet i endnu højere grad end nu skal medvirke til, at lærerne vedligeholder og udbygger deres kompetencer, så de i deres undervisningspraksis kan bidrage til, at målsætningerne med danskuddannelserne indfries, er der to centrale ting at have for øje: For det første kan forstanderne i videre udstrækning, end de gør i dag, understøtte, at lærerne bringer den viden og de kompetencer, de opnår via programmet, i spil på sprogcentrene. For det andet vil det være vigtigt, at brugen af programmet spredes mere ud, så flere og gerne alle sprogcentre benytter programmet. Det vil sandsynliggøre, at flere lærere på tværs af sprogcentrene løbende får vedligeholdt og opdateret deres kompetencer og forudsætninger for at indfri målsætningerne med danskuddannelserne.

2 Indledning

Efteruddannelsesprogrammet for lærere ved danskuddannelserne for voksne udlændinge har eksisteret siden 1999 og har gennem årene været udbudt af Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet (herefter DPU) og Voksenpædagogisk Center (herefter VPC). Programmets overordnede formål har været at sikre lærerne på danskuddannelserne de nødvendige kvalifikationer med hensyn til tilrettelæggelse af undervisningen og andetsprogspædagogik i henhold til de overordnede målsætninger for danskuddannelserne.

Den aktuelle evaluering fokuserer primært på programmet fra 2010 og 2011, rammerne for programmet og det kursusudbud, som programmet udgjorde i denne periode.

Evalueringen belyser overordnet lærernes vurderinger af, om programmet er relevant i forhold til de kompetencebehov, de møder i den daglige undervisning, og om de kan anvende det, de har lært, i deres arbejde. Evalueringen belyser også sprogcentrenes brug af programmet og dets formidling og administration. Fremadrettet sætter evalueringen fokus på aktuelle behov for efteruddannelse og læreres og forstanderes ønsker til et kommende efteruddannelsesprogram.

2.1 Evalueringens formål

Formålet med evalueringen har dels været at vurdere aktuelle fremadrettede behov til et kommende efteruddannelsesprogram og komme med anbefalinger hertil. Dels har det været at evaluere det tidligere programs indhold og relevans set fra læreres, forstanderes, følgegruppes, kursusudbyderes og ministeriets side. Indholdet og relevansen skal ses i forhold til programmets overordnede formål om at sikre de nødvendige kvalifikationer og den nødvendige undervisningspraksis med henblik på at udvikle danskuddannelserne i overensstemmelse med målsætningerne for danskuddannelserne, herunder det styrkede samspil med arbejdsmarkedet og den ønskede fleksibilitet og effektivisering af danskuddannelserne.[1]

Nærmere bestemt har evalueringen undersøgt:

- Lærernes aktuelle behov for fremtidig efteruddannelse inden for rammerne af et kommende efteruddannelsesprogram
- Det gennemførte programs indhold og relevans i forhold til programmets overordnede formål
- Oplevelsen af programmets tilrettelæggelse, herunder fleksibilitet
- Den oplevede effekt af programmet, herunder lærernes anvendelse af efteruddannelse og videndelingen herom
- Aktivitetens omfang fordelt på de forskellige kurser og institutioner og på geografi
- Kursernes sammenhæng med de tre uddannelser inden for danskuddannelserne for voksne udlændinge
- Interessenternes vurderinger af programmets økonomi, administration og organisering
- Interessenternes vurderinger af lovgivningen og finansieringen vedr. kompetenceudvikling på danskuddannelserne sammenlignet med de øvrige voksenuddannelser.

[1] I rapporten refererer termerne "følgegruppe" og "følgegruppemedlemmer" udelukkende til repræsentanter for hhv. Foreningen af Ledere ved Danskuddannelser, Uddannelsesforbundet, KL og Undervisningsministeriet samt repræsentanter for kursusudbyderne DPU og VPC. Derimod vil kursusudbyderne DPU og VPC (som også sidder med i følgegruppen) blive refereret til som "kursusudbydere", da de er interviewet ud fra denne funktion. UVM, som også indgår i følgegruppen, er ikke interviewet og dermed ikke brugt som informant, da ministeriet er bestiller af evalueringen.

2.2 Design og metode

Evalueringen er efter aftale med Undervisningsministeriet blevet designet som en evaluering bestående af både kvantitative og kvalitative elementer. Særligt den kvalitative del i form af en større interviewundersøgelse blandt lærere, forstandere, følgegruppe og kursusudbydere udgør en stor del af evalueringsgrundlaget.

2.2.1 Rapportens datagrundlag

Som det fremgår af nedenstående, er det ikke muligt at vurdere, hvorvidt resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen er repræsentative, og derfor kan der ikke drages generaliserbare konklusioner på baggrund af data. Interviewundersøgelsen styrker imidlertid evalueringens samlede grundlag ved at tilbyde nuanceringer og supplerende perspektiver fra både lærere, forstandere, følgegruppe og kursusudbydere. Der er i forbindelse med evalueringen interviewet i alt 33 personer. Det er EVA's vurdering, at selvom det ikke er muligt at vurdere, hvorvidt data er repræsentative, tilbyder evalueringen et væsentligt beslutningsgrundlag, der kan tages afsæt i i forbindelse med planlægningen af et kommende efteruddannelsesprogram.

2.2.2 Spørgeskemaundersøgelse blandt lærere

EVA har udsendt spørgeskemaer til samtlige lærere, der har deltaget i efteruddannelsesprogrammet for lærere ved danskuddannelserne for voksne udlændinge i 2010/2011[2]. Formålet med spørgeskemaundersøgelsen har været at give en dækkende og repræsentativ belysning af lærernes syn på efteruddannelsesprogrammet, herunder deres syn på kursusindhold og -form, relevansen af kurserne samt anvendeligheden af disse. Derudover har spørgeskemaundersøgelsen haft til formål at belyse lærernes aktuelle behov for efteruddannelse.

Spørgeskemaundersøgelsen er gennemført i foråret 2013, mens selve efteruddannelsesprogrammet blev udbudt i 2010-11. Nogle lærere har deltaget i flere kurser, og de har derfor haft mulighed for at svare på spørgeskemaet for flere forskellige kurser. Der blev i alt udsendt 1335 spørgeskemaer til 683 lærere, og der er kommet 211 besvarelser ind på undersøgelsen, hvilket giver en svarprocent på 16. Den forholdsvis lave svarprocent skyldes bl.a., at nogle af lærerne har skullet besvare flere spørgeskemaer for de forskellige kurser. Samlet set har 27 % af lærerne besvaret mindst ét spørgeskema. Den sidste del af spørgeskemaet handlede om lærernes aktuelle og fremtidige behov for efteruddannelse og relaterede sig ikke specifikt til de enkelte kurser. I denne del af spørgeskemaet er svarprocenten derfor 27.

På grund af de forholdsvis lave svarprocenter, og da det ikke er muligt at vurdere, hvorvidt de, der har besvaret spørgeskemaet, er repræsentative for hele populationen, kan resultaterne af undersøgelsen ikke betragtes som værende repræsentative for hele populationen. Det er derfor EVA's vurdering, at generaliserbare konklusioner på baggrund af spørgeskemadata ikke er mulige. De steder, hvor vi i rapporten refererer til data fra spørgeskemaundersøgelsen, benytter vi derfor denne eller lignende formuleringer: "50 % af de lærere, som har besvaret spørgeskemaet …" for at understrege, at resultaterne ikke er repræsentative. Det betyder med andre ord, at selvom 211 lærere har svaret på en vis måde, kan man ikke være sikker på, at man havde fået helt samme besvarelsesmønster, hvis en anden gruppe lærere havde besvaret samme spørgsmål.

2.2.3 Interviewundersøgelse

Der er gennemført en interviewundersøgelse, som omfatter fokusgruppeinterview og telefoninterview. Interviewene er gennemført på basis af spørgeguider, som har taget udgangspunkt i evalueringens formål og undersøgelsesspørgsmål. Spørgeguiderne er blevet sendt til godkendelse i Undervisningsministeriet.

[2] *Det udsendte spørgeskema er indsat bagerst i rapporten under appendiks D.*

Der er gennemført følgende interview som del af evalueringen:

- Tre fokusgruppeinterview samt fire individuelle telefoninterview med lærere fra danskuddannelserne for voksne udlændinge (i alt 21 lærere)
- Et fokusgruppeinterview med forstandere (i alt fem forstandere)
- Et gruppeinterview samt to telefoninterview med medlemmer af følgegruppen (i alt fire følgegruppemedlemmer)
- Tre telefoninterview med kursusudbyderne fra DPU og VPC (i alt tre udbyderrepræsentanter).

Interviewundersøgelsen har haft til hensigt at give en dybere og kvalitativ belysning af, hvordan programmet har fungeret i 2010-11. Da interviewene har omfattet såvel lærerne, der har deltaget i kurserne, som forstanderne på sprogcentrene, følgegruppemedlemmer og kursusudbyderne, har det været muligt at få belyst evalueringens spørgsmål fra flere vinkler og sammenholde de forskellige informantgruppers perspektiver.

Interviewundersøgelsen har omhandlet kursernes relevans, indhold og tilrettelæggelse, ligesom den har fokuseret på, om lærerne efterfølgende har kunnet anvende læring fra kurserne. Interviewene har desuden drejet sig om de aktuelle og fremtidige kompetenceudviklingsbehov, lærere på danskuddannelserne står over for. Derudover har interviewene behandlet emner som sprogcentrenes kendskab til og anvendelse af efteruddannelsesprogrammet samt vurderinger af, hvordan programmet er formidlet og administreret. Interviewene med de forskellige informantgrupper har med varierende vægt behandlet disse emner.

For en mere udtømmende beskrivelse af metodeelementerne se appendiks A om evalueringens metoder.

2.3 Organisering og bemanding

Evalueringen er gennemført af en projektgruppe fra EVA bestående af:

- Evalueringskonsulent Maria Mogensen (projektleder)
- Evalueringskonsulent Ida Marie Behr Bendiksen
- Evalueringskonsulent Torbjørn Juul Andersen
- Metodekonsulent Niels Peter Mortensen
- Evalueringsmedarbejder Nicoline Jonasen
- Evalueringsmedarbejder Lea Høxbroe Jeppesen
- Kommunikationskonsulent Trine Borg Harrild.

2.4 Rapportens opbygning

Rapportens kapitel 1 opsamler evalueringens samlede resultater i en konklusion. Kapitel 2 beskriver evalueringens formål, design og metodeelementer. Kapitel 3 præsenterer efteruddannelsesprogrammet, herunder dets formål, aktiviteten og den generelle opbakning til programmet. Kapitel 4 belyser lærernes aktuelle behov for kompetenceudvikling, mens kapitel 5 fokuserer på programmets kursusindhold og relevans og lærernes udbytte af programmet samt evalueringen af programmets kurser. Kapitel 6 belyser programmets tilrettelæggelse, herunder lærernes og forstandernes ønsker til kursernes varighed og undervisnings- og arbejdsformer. Kapitel 7 belyser anvendelsen og den oplevede effekt af programmet, herunder brugen af kursusudbyttet, lærernes videndeling om kurserne og forstandernes understøttelse af lærernes brug af de nye kompetencer. Kapitel 8 fokuserer på skolernes brug af programmet, herunder mulige forklaringer på, hvorfor nogle skoler ikke har brugt programmet i hverken 2010 eller 2011. Endelig belyser kapitel 9 formidlingen og administrationen af programmet, herunder programmets formidling til lærere og forstandere, tildelingen af kursuspladser, midlerne til kompetenceudvikling på danskuddannelserne og forankringen af programmet blandt forstanderne.

3 Om efteruddannelsesprogrammet

3.1 Formål med programmet og aktivitet

Efteruddannelsesprogrammet for lærere ved danskuddannelserne for voksne udlændinge er et program med kompetenceudviklingskurser, som ydes finansiel støtte af Undervisningsministeriet. Det aktuelle program, som denne evaluering fokuserer på, har kørt i perioden 2010-2011. DPU og VPC fik opgaven med at tilrettelægge og udbyde programmet i denne periode på baggrund af et udbud i 2009. Programmet støttes af Undervisningsministeriet – førhen af det daværende Integrationsministeriet. Til programmet er knyttet en følgegruppe med repræsentanter for forstandere og lærere (via hhv. Foreningen af Ledere ved Danskuddannelser og Uddannelsesforbundet), Undervisningsministeriet, KL samt DPU og VPC. Midlerne til gennemførelse af programmet var i perioden 2010-2011 samlet 2 mio. kr.

Formål med efteruddannelsesprogrammet

Formålet med programmet har været at tilbyde kompetenceudvikling i forhold til de overordnede målsætninger for danskuddannelsesloven (LBK nr. 1010 af 16. august 2010), som blandt andet fokuserer på fleksibiliteten i undervisningstilbuddet, samt en øget arbejdsmarkedsretning og effektivisering af danskuddannelserne. Derudover kan formålet aflæses i den føromtalte udbudsbekendtgørelse om programmet fra 2009, der beskriver, at formålet er at "supplere de grundlæggende kvalifikationer, som forudsættes af undervisere ved danskuddannelserne gennem uddannelsen til underviser i dansk som andetsprog. Efteruddannelsen skal sikre de nødvendige kvalifikationer, tilrettelæggelse og andetsprogspædagogik med henblik på at sikre implementeringen af målsætningerne for danskuddannelserne".

Lærere ved danskuddannelserne har forskellig uddannelsesbaggrund og forskellige forudsætninger for at undervise voksne udlændinge. Programmets funktion har derfor også været at skabe et mere ensartet fagligt udgangspunkt for alle lærere ved danskuddannelserne. Besvarelserne fra EVA's spørgeskemaundersøgelse viser, at godt to tredjedele af lærerne har en lang videregående uddannelse, mens knap en tredjedel har en mellemlang uddannelse.

Samtidig viser resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen, at under halvdelen af lærerne (40 %) har gennemført enten uddannelsen master i dansk som andetsprog eller uddannelsen underviser i dansk som andetsprog (DAV). 47 % har ikke taget en af disse uddannelser, og 13 % er stadig i gang. Mens det er et krav, at nye lærere gennemfører masteruddannelsen i dansk som andetsprog eller DAV-uddannelsen, har nogle af de lærere, der er godkendt før 1999, fx en lærerbaggrund suppleret med et kursus i dansk som andetsprog. Kurserne i efteruddannelsesprogrammet har derfor blandt andet været tænkt som en mulighed for, at lærere med både større og mindre erfaring kan udbygge og supplere deres kompetencer med henblik på at kunne indfri danskuddannelseslovens målsætninger.

3.1.2 Programmets muligheder

Efteruddannelsesprogrammet fra 2010 og 2011 var sat sammen, så det rummede fem forskellige overordnede kursustyper/oplæg, som i efteruddannelsesprogrammet fra 2011 var beskrevet på følgende måde:

1 Sprogcenterbaserede kurser – skolebaserede rekvirerede kurser inden for aktuelle temaer
2 Kurser med individuel tilmelding – kurser inden for aktuelle temaer med individuel tilmelding
3 Eksaminatorrollen – landsdækkende kurser i eksaminatorrollen med individuel tilmelding
4 Pædagogiske dage – inspiration og kompetent faglig sparring
5 Nyt fra forskningen – oplæg fra forskere med nyt fra forskningen inden for området.

De sprogcenterbaserede kurser kunne tilrettelægges i dialog med kursusudbyder. Der var i 2010-11 i praksis et vist overlap mellem de forskellige muligheder, således at sprogcenterbaserede kurser og pædagogiske dage havde det til fælles, at de foregik lokalt på sprogcentrene. Forskellene mellem de to tilrettelæggelsesformer kunne fx bestå i længden på kurserne – hvor pædagogiske dage typisk varer en halv eller en hel dag, kan sprogcenterbaserede kurser foregå over flere dage. Derudover havde tilrettelæggelsesform 2 og 3 begge individuel tilmelding. For enkelhedens skyld har vi valgt at afrapportere i forhold til de termer, som de interviewede lærere i evalueringen primært bruger, fx "individuelle kurser", som både dækker "Kurser med individuel tilmelding" og "Eksaminatorrollen". Ingen af informanterne har under interviewene af sig selv nævnt, at de har anvendt muligheden "Nyt fra forskningen", og denne fremgår heller ikke af aktivitetsoversigten. Evalueringen kan ikke give en dækkende forklaring på, hvorfor kursustypen "nyt fra forskningen" ikke er blevet benyttet, men som det vil blive klart i det følgende, vægter lærerne det højt, at efteruddannelseskurserne har et praksisrettet fokus og er nemme at implementere i undervisningen efterfølgende. Dette kan være en indirekte forklaring på, hvorfor denne kursustype ikke er blevet benyttet.

Programmet i 2010 og 2011 bød på et varieret kursusindhold, fx sprogcenterbaserede kurser i udtaleundervisning, it og e-læring, kreative undervisningsmetoder og cooperative learning og oplæg ved pædagogiske dage, fx om interkulturel konflikthåndtering, mundtlig interaktion, skrivepædagogik og taskbaseret undervisning.[3]

Aktivitet

Aktiviteten under efteruddannelsesprogrammet har ligget på stort set samme niveau i 2010 og 2011. Som Tabel 1 viser, blev der i 2010 gennemført i alt 25 kurser med deltagelse af 599 lærere, mens der i 2011 blev gennemført 24 kurser med deltagelse af ca. 587 lærere. Hovedparten af kurserne er pædagogiske dage og rekvirerede kurser, hvor store dele af et sprogcenter normalt deltager sammen, frem for kurser i eksaminatorrollen og andre kurser med individuel tilmelding, hvor det ofte blot er mindre grupper fra hvert sprogcenter, som deltager. Der blev i 2010 og 2011 afholdt hhv. 9 og 14 pædagogiske dage og 11 og 5 sprogcenterbaserede (rekvirerede) kurser, mens der begge år blev afholdt hhv. tre kurser med individuel tilmelding og to kurser i eksaminatorrollen.

Tabel 1
Efteruddannelseskurser 2010-2011

	Gennemførte kurser		Deltagere	
Årstal	2010	2011	2010	2011
Eksaminatorrollen	2	2	37	36
Kurser med individuel tilmelding	3	3	52	66
Sprogcenterbaserede (rekvirerede) kurser	11	5	230	186
Pædagogiske dage	9	14	280	299*
Samlet	**25**	**24**	**599**	**587***

Kilde: DPU

** For et af kurserne er der kun oplyst et anslået deltagerantal, da det præcise tal ikke kendes.*

I 2010 blev et kursus i eksaminatorrollen og fire kurser med individuel tilmelding aflyst. I 2011 blev der aflyst et kursus med individuel tilmelding.

Der er samlet hhv. 25 sprogcentre i 2010 og 35 sprogcentre i 2011 af de i alt 58 udbydere af danskuddannelse til voksne udlændinge, som har benyttet programmet og dets kurser. Heraf er

[3] *For en nærmere beskrivelse af efteruddannelsesprogrammet henvises til følgende hjemmeside: http://www.dpu.dk/uddannelse/kurserogefteruddannelse/kurser/dansksomandetsprog/.*

der 16 sprogcentre, som har benyttet programmet både i 2010 og i 2011. For en nærmere uddybning af sprogcentrenes brug af programmet se kapitel 8 og appendiks C.

Kursernes varighed

I 2010 havde fem af programmets kurser en varighed på tre dage eller mere, hvilket fremgår af Tabel 2. I 2011 blev der udelukkende afholdt kurser af en eller to dages varighed.

Tabel 2

Varighed af afholdte kurser 2010-2011

	1 dag	2 dage	3 dage	4 dage eller mere
2010				
Eksaminatorrollen	-	2	-	-
Kurser med individuel tilmelding	2	1	-	-
Rekvirerede kurser	2	4	2	3
Pædagogiske dage	9	-	-	-
2011				
Eksaminatorrollen	-	2	-	-
Kurser med individuel tilmelding	-	3	-	-
Rekvirerede kurser	2	3	-	-
Pædagogiske dage	14	-	-	-

I det følgende kapitel ser vi nærmere på lærernes aktuelle behov for kompetenceudvikling med henblik på at give input til kursusindholdet i et kommende efteruddannelsesprogram.

4 Lærernes aktuelle behov for kompetenceudvikling

Dette kapitel handler om lærernes aktuelle behov for kompetenceudvikling. Det giver et billede af, hvilke udfordringer lærerne oplever, de støder på i deres praksis, og hvilke behov for kompetenceudvikling det giver anledning til. Dette kapitel konkluderer desuden, at efteruddannelsesprogrammerne i 2010 og 2011 i høj grad har haft kurser i programmet, som ækvivalerer med de udtrykte behov.

En af de ting, som mange lærere oplever som udfordrende, er undervisningsdifferentiering. Det opleves som vanskeligt for 67 % af de lærere, der har besvaret spørgeskemaet, mens lidt under halvdelen af lærerne oplever det som vanskeligt at inddrage it i undervisningen. De lærere, som har besvaret spørgeskemaet, peger på, at de fremadrettet først og fremmest har brug for efteruddannelse inden for undervisningsdifferentiering (51 %), kurser i brug af it i undervisningen (44 %), herunder brug af interaktive tavler (42 %), og kurser i udtaletræning og udtalemetoder (40 %). Efteruddannelse inden for pædagogik og pædagogiske tilgange, ordforrådstilegnelse, udtaletræning og -metoder er andre emner, som mange af lærerne også aktuelt har behov for.

De interviewede lærere udtrykte mange af de samme efteruddannelsesbehov som lærerne i spørgeskemaundersøgelsen, men supplerede desuden med et gennemgående ønske om efteruddannelse inden for alfabetisering. Derudover foreslog lærere, forstandere og følgegruppemedlemmer yderligere en række kursusemner i interviewundersøgelsen, som fremgår af appendiks B.

Langt de fleste af de aktuelle behov for efteruddannelse, som lærerne såvel som forstanderne og følgegruppemedlemmerne peger på, er ikke nye behov, men dækker over kursusemner, som allerede er indeholdt i programmerne fra 2010 og 2011. Det ses ved at sammenligne de daværende kursusprogrammer med listerne i appendiks B. De aktuelle efteruddannelsesbehov og det kursusprogram, som DPU/VPC har udbudt, matcher derfor i vid udstrækning hinanden.

4.1 Løbende forandringer kræver nye kompetencer

Danskuddannelserne er præget af en omskiftelig virkelighed, hvor lærerne løbende skal håndtere nye målsætninger for danskuddannelserne og nye kursistgrupper med forskellige baggrunde og forudsætninger for at lære dansk. Med de løbende forandringer følger nye behov for kompetenceudvikling blandt lærerne, hvilket illustreres i følgende citat fra en lærer:

> *Virkeligheden på sprogcentrene ændrer sig i den grad hele tiden. Dengang jeg blev uddannet, var der fokus på arabisk og arabisk kultur. I dag er det østeuropæere og kinesere. […] Jeg har brug for en kulturforståelse på de områder også. Gennem uddannelsen fik jeg en masse fokus på den arabiske verden og sådan nogle ting, men da verden ændrer sig hele tiden, så er det også nogle nye behov, man får.* (Lærer).

Også spørgeskemaundersøgelsen blandt lærere peger på et løbende behov for udvikling af kompetencer: 88 % af de lærere, som har besvaret spørgeskemaet, oplever i høj eller i nogen grad, at der i deres arbejde er nye udfordringer, som kræver, at de opnår nye kompetencer. Særligt udfordrende oplever lærerne det er at differentiere undervisningen efter kursisternes behov. Det opleves som vanskeligt af 67 % af de lærere, der har besvaret spørgeskemaet. Samtidig finder 49 % af lærerne det udfordrende at inddrage it i undervisningen (se tabel 3).

Tabel 3
Hvilke af følgende områder vurderer du som mest udfordrende? Sæt gerne flere markeringer

	Procent	Svar Antal
At differentiere undervisningen efter kursisternes behov	67	109
At inddrage it i undervisningen	49	80
At lave interessant undervisning	37	60
At finde godt undervisningsmateriale	33	54
At tilrettelægge undervisningen pædagogisk	32	52
At bedømme kursister	22	35
At eksaminere kursister	14	23
At føle mig fagligt klædt på til undervisningen	9	14

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lærere ved danskuddannelserne, 2013.
Note: N = 162. Respondenterne kan sætte flere kryds. Data er aggregeret[4].

Spørgsmålet er, om lærerne oplever, at de kurser, der udbydes som en del af efteruddannelsesprogrammet, matcher deres behov for efteruddannelse. Her vurderer 11 % af de lærere, som har besvaret spørgeskemaet, at kurserne i høj grad matcher deres behov for efteruddannelse, mens 54 % svarer "I nogen grad". 27 % af lærerne svarer, at efteruddannelsesprogrammet i mindre grad matcher deres behov for efteruddannelse. Det kan undre, da der overvejende er et godt match mellem de udtrykte behov og kursusprogrammernes indhold.

Vi vil i det følgende give et overblik over de forslag til aktuelle emner for kompetenceudvikling, som er fremkommet dels via spørgeskemaundersøgelsen blandt lærere, dels via fokusgruppeinterview og telefoninterview med henholdsvis lærere, forstandere og følgegruppe.

4.2 Forslag til aktuelle emner for kompetenceudvikling

51 % af de lærere, som har besvaret spørgeskemaet, oplever, at de aktuelt har behov for efteruddannelse inden for undervisningsdifferentiering, ligesom en stor del af lærerne oplever, at de har behov for kurser i brug af it i undervisningen (44 %), herunder brug af interaktive tavler (42 %), og for efteruddannelse inden for udtaletræning og udtalemetoder (40 %). Disse behov fremgår af nedenstående tabel sammen med en række andre behov, hvoraf langt størstedelen afspejler emner, som er indgået i programmerne for 2010 og 2011.

Tabel 4
Inden for hvilke områder har lærerne på din arbejdsplads (inklusive dig selv) behov for efteruddannelse? Sæt gerne flere markeringer

	Procent	Svar Antal
Undervisningsdifferentiering	51	84
Brug af it i undervisningen	44	72
Brug af interaktive tavler	42	69
Udtaletræning og udtalemetoder	40	65
Blended learning og e-læring	38	62
Ordforrådstilegnelse	37	61
Pædagogik og pædagogiske tilgange	37	61
Talesprog og mundtlig interaktion	34	55
Undervisning for kursister med særlige undervisningsbehov	32	53

fortsættes næste side …

[4] *Læs metodeappendiks for en uddybning af data på aggregeret niveau.*

… fortsat fra forrige side

	Svar	
	Procent	Antal
Udvikling og vurdering af undervisningsmateriale	27	44
Spil og simulationer i andetsprogsundervisningen	20	32
Bedømmerrollen	18	29
Coaching af kursisterne i andetsprogsundervisningen	18	29
Eksaminatorrollen	17	28
Tilrettelæggelse af undervisningen	16	26
Andre landes undervisningssystemer	15	25
Interkulturel kommunikation	12	20
Arbejdsmarkedsdansk/dansk arbejdspladskultur	11	18
Visitation af kursister	9	15
Formidling om dansk demokrati	9	14
Retorik og kommunikation	9	14
Håndtering af klager	6	10
Der er ikke behov for efteruddannelse på min arbejdsplads lige nu	3	5

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lærere ved danskuddannelserne, 2013.
Note: N = 164. Respondenterne kan sætte flere kryds. Data er aggregeret.

Respondenterne i spørgeskemaundersøgelsen har desuden haft mulighed for at tilføje andre emner/temaer, hvor lærerne på deres arbejdsplads (inklusive dem selv) har behov for efteruddannelse, jf. appendiks B.

I fokusgruppeinterviewene med henholdsvis lærere, forstandere og følgegruppe blev følgende fire emner gennemgående nævnt:

- Udtaleundervisning (udtalemetoder og udtaletræning)
- Brug af it i undervisningen[5]
- Alfabetisering
- Undervisningsdifferentiering.

Ved en gennemgang af kursusprogrammerne fra 2010-11 kan det ses, at disse emner har været udbudt i programmet, og denne evaluering understreger således deres aktualitet.

Et gennemgående perspektiv under fokusgruppeinterviewene var, at kursusbehovene hænger sammen med nogle af de emner, masteruddannelsen og DAV-uddannelsen i mindre grad fokuserer på. Det gælder især udtaleundervisning og viden om alfabetisering.

Udtaletræning og alfabetisering (DU1) har i vid udstrækning været et gennemgående tilbud i efteruddannelsesprogrammet gennem en lang årrække, og derfor vidner pointeringen af disse behov i en vis udstrækning om, at visse skoler ikke er helt opdaterede om efteruddannelsesprogrammets indhold og muligheder, og at de måske i mindre grad har gjort brug af programmet. Disse pointer vender vi tilbage til i kapitel 8 og 9.

For en samlet oversigt over samtlige forslag til kursusemner, der er fremkommet dels i interviewundersøgelsen, dels via en åben svarkategori i spørgeskemaundersøgelsen, henvises til appendiks B.

I det følgende kapitel vil vi se nærmere på efteruddannelsesprogrammets kursusindhold og relevans og på lærernes faglige udbytte.

[5] Med hensyn til "Brug af it i undervisningen" dækker det over følgende emner, som blev foreslået i interviewundersøgelsen: differentieret undervisning ved brug af it, brug af interaktive tavler i undervisningen, brug af smartboards, brug af sociale medier i undervisningen, hjemmesider og programmering, blended learning og formidling af it til personer, som mangler basale it-færdigheder.

5 Kursusindhold, relevans og udbytte

Dette kapitel fokuserer på den generelle opbakning til efteruddannelsesprogrammet, programmets kursusindhold og relevans, lærernes vurderinger af kursusinstruktørerne, udbyttet af kurserne, sammenhængen med uddannelserne i dansk som andetsprog og den undervisningsevaluering, lærerne har foretaget i tilknytning til kurserne.

Kapitlet viser, at der blandt informanterne overordnet set er stor tilfredshed med, at der eksisterer et efteruddannelsesprogram. Med hensyn til kursusindholdet vurderer størstedelen af de lærere, som har besvaret spørgeskemaet, at kursernes faglige niveau har været passende, og at de var tilfredse med det faglige udbytte af kurserne. Der er også overvejende tilfredshed med kursusinstruktørernes faglige kompetencer blandt de lærere, som har besvaret spørgeskemaet. Dog efterspørger de interviewede lærere, at nogle af kursusinstruktørerne kunne have større indsigt i sprogcentrenes kontekst og hverdag.

Relativt få af de adspurgte lærere oplever gentagelser i indholdet af det kursus, de har fulgt i forbindelse med efteruddannelsesprogrammet, i forhold til deres uddannelse i dansk som andetsprog. Det hænger blandt andet sammen med kursernes redskabsorienterede og praksisrettede fokus, som lærerne vurderer som positivt. Kapitlet peger derfor på, at efteruddannelsesprogrammet fortsat kan spille en vigtig rolle med hensyn til at supplere master- og DAV-uddannelsen i kraft af at tilbyde kurser i de emner, lærerne oplever i mindre grad er i fokus i de uddannelser, fx udtaleundervisning og alfabetisering.

Fremadrettet er det i forhold til et kommende efteruddannelsesprogram således vigtigt, at undervisningen fortsat tilrettelægges, så den er praksisrettet og giver lærerne anvendelige metoder, de kan bruge direkte i deres undervisning. Lærerne lægger vægt på, at kurserne inddrager den nyeste viden/teori og aktuelle eksempler, og at det faglige niveau er tilstrækkeligt højt, hvorfor dette også fremadrettet bør efterstræbes.

Endelig peger kapitlet på, at det, at kursusinstruktørerne har konkret kendskab til praksis på sprogcentrene, giver lærerne en oplevelse af et større fagligt og praksisnært udbytte af undervisningen. Dette kendskab er derfor vigtigt fremadrettet stadig at prioritere som udbyder.

5.1 Generel opbakning til efteruddannelsesprogrammet

Evalueringen af efteruddannelsesprogrammet peger på, at der er overordnet tilfredshed med, at der eksisterer et efteruddannelsesprogram, blandt de interviewede lærere, forstandere og følgegruppemedlemmer.

Det var en gennemgående vurdering blandt de interviewede lærere, at efteruddannelsesprogrammet er nødvendigt for at opdatere alle lærerne med aktuel viden. Det bliver illustreret i følgende citat fra en lærer:

> *Jeg synes, at det er supergodt. Det synes jeg helt klart. Alt efter hvor gammel man er, så har man enten taget masteruddannelsen, eller også har man kun haft 48 timer eller noget, der er lidt længere, men så snart der er gået 3 år, så har alle jo brug for at blive lidt opdateret og for at høre lidt om det nyeste, der foregår indenfor feltet.* (Lærer).

Blandt de interviewede følgegruppemedlemmer er der også en opfattelse af, at programmet gør en forskel i forhold til at styrke det faglige niveau på sprogcentrene. Et følgegruppemedlem udtaler sig om programmets betydning for sprogcentrenes undervisning og faglige niveau:

> *Sprogcentrene er selvfølgelig glade for, at den bevilling er der. Der har også været perioder, hvor den ikke har været der. Det er jo med til at styrke det faglige niveau på området, at der er et fælles uddannelsesprogram. Så det er da bestemt et stort ønske, at vi stadig har det.* (Følgegruppemedlem).

Følgegruppemedlemmerne peger blandt andet på, at det ville være svært at opretholde den kontinuerlige kompetenceudvikling af sprogcenterlærerne, hvis den lå i kommunalt i stedet for statsligt regi. Det illustreres i følgende citat:

> *Det er jo en luksus, at der er sat statslige midler af til en efteruddannelsesindsats. Man kunne godt have sagt, at det ligesom på alle mulige andre kommunale områder er noget, kommunen selv må løse. Kommunernes kursusbudgetter er meget begrænsede, så det ville være svært at forestille sig, at man kunne opretholde kompetenceløft hos lærerne, hvis kommunerne selv skulle administrere det.* (Følgegruppemedlem).

Det vurderes altså, at der er brug for programmet, og at der fortsat er behov for at løfte og videreudvikle det faglige niveau på tværs af og internt på sprogcentrene.

I det følgende vil vi se nærmere på lærernes vurderinger af kursernes indhold, niveau og relevans.

5.2 Kursusindhold og relevans

Blandt de lærere, der har besvaret spørgeskemaet, vurderer 86 %, at kurset, de fulgte i forbindelse med efteruddannelsesprogrammet, i høj eller nogen grad var relevant for deres arbejde. Det vidner om, at programmet og dets indhold i 2010-11 har fokuseret på centrale temaer i forhold til lærernes underviserpraksis.

Fokusgrupperne bidrog med forskellige, også enkelte mere kritiske perspektiver på kursusindholdet og dets relevans.

Lærerne vurderede især kurser, der havde taget direkte udgangspunkt i den konkrete undervisning på sprogcentrene, som relevante. Fx påpegede de interviewede lærere, at kurserne i udtaletræning giver dem konkrete metoder og redskaber, de kan anvende efterfølgende, hvilket dermed skaber relevans i forhold til deres undervisning. Men de interviewede lærere, der har deltaget i kurser med det samme indhold, kunne også opleve kurserne forskelligt. Fx oplever en del af de interviewede lærere kurset i cooperative learning som meget relevant for deres undervisning, mens andre oplever, at kurset bar for meget præg af at være udviklet i en folkeskolekontekst. Det sidste illustreres i følgende citat fra en lærer:

> *Øvelserne på kurset i cooperative learning var ikke niveausvarende i forhold til vores elever, og det gjorde kurset irrelevant … Øvelserne var for børn. Kurset tog ikke udgangspunkt i vores hverdag, så jeg synes, kurset var for fjernt fra praksis og meget mekanisk som pædagogisk metode.* (Lærer).

> *En anden oplevede kurset i cooperative learning som meget brugbart, hvilket følgende citat fra en lærer viser: Det [cooperative learning] var et rigtig godt kursus, og det var brugbart. Det var noget, man kunne bruge dagen efter. Det var lige til at gå til, og vi lavede nogle øvelser, som også gjorde, at man så godt kan huske det, for man var selv på gulvet og prøve øvelserne af. Jeg bruger det også meget i undervisningen.* (Lærer).

Andre lærere påpeger, at det er afgørende for deres vurdering af kursusindholdet, at kurset inddrager *aktuelle* eksempler og *ny teori*. Et par af lærerne i fokusgruppeinterviewene oplever, at enkelte af kursusinstruktørerne brugte forholdsvis forældede eksempler og forældet teori. Stør-

stedelen af de interviewede lærere oplevede imidlertid, at kursusinstruktørerne brugte aktuelle eksempler og aktuel teori.

I forhold til et kommende efteruddannelsesprogram vil det dog stadig være vigtigt at have fokus på, at alle undervisere kender til lærernes undervisningspraksis og sprogcentrenes vilkår og rammer, da det giver lærerne en oplevelse af, at kurserne er relevante og givtige.

5.3 Balancen mellem teori og praksis

Det er et gennemgående perspektiv i fokusgruppeinterviewene, at lærerne foretrækker de kurser, hvor undervisningen er relativt praksisrettet, og hvor der gennemgående er en god balance mellem teori og praksis. Et perspektiv blandt lærerne er, at det fungerer godt, når de får lov til at prøve teknikkerne af i praksis, hvilket bliver illustreret i følgende citater fra lærere, som har deltaget i hhv. kurset om cooperative learning og et om taskbaseret undervisning:

> *Jeg tror, at noget af det mest brugbare var selv at afprøve nogle af de teknikker, altså små eksperimenter, hvor vi lavede forskellige slags øvelser … Så man ligesom prøvede det i praksis og kunne se, hvordan det fungerede eller ikke fungerede. I stedet for bare at få det forelæst.* (Lærer).

> *Vi havde to kursusdage i taskbaseret undervisning […] Det var meget, meget brugbart. Vi sad og lavede gruppearbejde, og undervisere kom med praktiske øvelser og input.* (Lærer).

Men andre lærere understreger, at nye teoretiske input også er værdifulde i forhold til at give dem nye måder at tænke om undervisningen på. Det illustreres i følgende citat fra en lærer:

> *Det meget teoretiske vil jeg gerne have for at føle, at det ikke bliver den samme trædemølle i 25 år. Selvom jeg måske ikke direkte kan bruge det, så kan det ændre nogle tanker om, hvordan man ser på kursisterne. Der er alligevel nogle gange noget overordnet, der falder på plads. Man tænker på en anden måde, som mere indirekte bliver afspejlet i undervisningen.* (Lærer).

Overordnet set sætter lærerne pris på kurser, som har den rette balance mellem teori og praksis, og som samtidig har det mål for øje, at de skal kunne anvendes til at forbedre lærernes undervisningspraksis efterfølgende. Det illustreres i følgende citat fra en lærer:

> *Det er klart, når man går på kursus, så skal det have en eller anden funktion. Det er enten, at et kursus får dig inspireret til at tænke anderledes, og at der sker, måske ikke store, men måske en lille ændring i undervisningen. Derfor er det også vigtigt, at kurserne har det mål, at der skal være noget praksisændring. Det må dog stadig ikke blive for lavpraktisk.* (Lærer).

Forstanderne pointerede også under fokusgruppeinterviewet, at lærerne har behov for at kunne bruge det, de lærer, umiddelbart efter kurset. Tre af forstanderne havde fået meldinger fra flere af deres medarbejdere, som havde været af sted på kurser i forbindelse med efteruddannelsesprogrammet, om, at kursusindholdet havde været for bredt i forhold til lærernes undervisningspraksis.

5.4 Fagligt niveau

Med hensyn til det faglige niveau vurderer 86 % af de lærere, som har besvaret spørgeskemaet, at kursets faglige niveau var passende. 10 % har svaret, at niveauet var for lavt, og 4 %, at niveauet var for højt. Der er således overvejende enighed blandt de lærere, som har besvaret spørgeskemaet, om, at det faglige niveau var tilfredsstillende. Under fokusgruppeinterviewene var der mere varierende vurderinger af det faglige niveau alt afhængigt af kursusindhold og kursusinstruktør.

Lærerne i fokusgrupperne pointerede, at det er afgørende, at der er et tilstrækkeligt højt fagligt niveau på kurserne. Fx nævner nogle af lærerne, at kurserne skal hæve sig over bachelorniveau, hvis de reelt skal virke opkvalificerende. Som en af de interviewede lærere udtaler:

> *Det er niveauet, der er afgørende. Niveauet på kurset skal hellere være for højt end for lavt … Lærerne på min skole er ikke ansat uden en kandidatuddannelse, så derfor skal niveauet tilpasses, så det ikke bliver ren repetition* (Lærer).

Også de interviewede forstandere påpeger, at det er vigtigt, lærerne oplever, at det faglige niveau er tilstrækkeligt højt på kurserne, da lærerne ellers oplever det som "spild af tid".

Selvom enkelte lærere i fokusgrupperne gav udtryk for at have oplevet et svingende fagligt niveau, må det samlet set vurderes, at tilfredsheden med det faglige niveau i efteruddannelsesprogrammets kurser er stor blandt lærerne.

5.5 Kursusinstruktører – kompetencer og faglig bredde

I spørgeskemaundersøgelsen vurderes kursusinstruktørernes faglige kompetencer positivt: 49 % af de lærere, som har besvaret skemaet, var i høj grad tilfredse, mens 47 % i nogen grad var tilfredse med undervisernes faglige kompetencer. Det fremgår af tabellen nedenfor.

Tabel 5
I hvilken grad var du tilfreds med undervisernes faglige kompetencer?

	Procent	Antal
I høj grad	49	64
I nogen grad	47	61
I mindre grad	4	5
Slet ikke	1	1
Total	100	131

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lærere ved danskuddannelserne, 2013.

Blandt de interviewede lærere varierer vurderingerne af kursusinstruktørerne; nogle er kritiske, andre er mere positive. Overordnet set er det de kursusinstruktører, som har givet lærerne konkrete og anvendelige redskaber til deres undervisning, som bliver vurderet mest positivt af lærerne i fokusgrupperne. Det bliver illustreret i følgende citat fra en lærer, som har været på udtalekursus:

> *Det, jeg synes fungerede rigtig godt, var, at hun [kursusinstruktøren] var enormt konkret. Der var mange tips og tricks, som var sådan: "Sig til kursisterne, at hvis de skal sige y, skal de fløjte først …" Jeg kunne tage det helt præcist med hjem, som det var, og bruge det.* (Lærer).

Det er et gennemgående perspektiv blandt de interviewede lærere, at de finder det vigtigt, at kursusinstruktørerne kender til undervisningspraksissen på sprogcentrene og lærer dem konkrete metoder, de efterfølgende kan bruge.

Forstanderne var generelt lidt mere kritiske over for kursusinstruktørernes føling med lærernes undervisningspraksis på sprogcentrene (som nævnt er det dog uvist, hvor repræsentative de fem forstanderes holdninger er). En forstander sagde således:

> *[E]fteruddannelse skal være meget instrumentelt, fordi det er det, der ønskes. Så nytter det ikke, at man kommer ud med den universitære, forskningsbaserede undervisning, som rammer ved siden af. Når vi har haft undervisere fra universitetet til at undervise, så har kritikken fra lærerne tit været, at man godt kunne høre, at de ikke havde haft hænderne i mulden. (Forstander).*

Forstanderne vurderer desuden, at der gennem årene havde været en vis gentagelse i brugen af kursusinstruktører. På den ene side anser forstanderne dette for positivt, fordi det for nye lærere kan give et fællesskab at skulle på kursus hos kendte og tidligere anvendte kursusinstruktører, der giver de nye lærere det samme grundlag at undervise ud fra, som den ældre generation af lærere besidder. På den anden side vurderer forstanderne, at der er brug for en vis fornyelse i efteruddannelsesprogrammets kursusinstruktørgruppe, ud fra det argument, at lærerne er tilbøjelige til ikke at ville af sted på de samme kurser ledet af de samme instruktører år efter år. Det illustreres i følgende citat fra en forstander:

> *Der er grænser for, hvor mange gange [lærerne] vil på de samme kurser. Der er brug for lidt friske kræfter på instruktørområdet – lidt nye indfaldsvinkler. Nogle af dem [kursusinstruktørerne] går på krykker i forhold til lærergruppen. Derfor kunne det være godt med et frisk pust.* (Forstander).

Med hensyn til et kommende efteruddannelsesprogram foreslår nogle af de interviewede forstandere, at man i højere grad inddrager ressourcepersoner fra sprogcentrene som kursusinstruktører eller oplægsholdere, dvs. lærere, som er særligt dygtige inden for et specifikt fagområde eller er på forkant med et nyt område, fx it. Det bliver illustreret i følgende citat:

> *Jeg mener, vi skal gøre, som vi i forvejen gør internt i de forskellige sprogcentre, hvor der er ressourcepersoner, som kan en hel masse ting. Inviter dem ind, og få dem til at undervise … For der er rigtig mange, der er kanondygtige. Konkurrence eller ej, så tror jeg, at man vil se positivt på det på tværs af enhederne.* (Forstander).

Opsummerende kan det nævnes, at der overvejende har været tilfredshed med kursusinstruktørerne blandt de lærere, der har besvaret spørgeskemaet. Fokusgrupperne bidrog med det perspektiv, at det især er de kursusinstruktører, som havde en konkret viden om sprogcentrenes praksis, og som gjorde kursusudbyttet vedkommende og anvendeligt i forhold til lærernes dagligdag på sprogcentret, der vurderes positivt. Dette aspekt er det derfor fremadrettet vigtigt at have fokus på, når staben af kursusinstruktører sættes sammen i forbindelse med programplanlægningen.

Vi vil i det følgende se nærmere på lærernes faglige udbytte af kurserne.

5.6 Lærernes udbytte af kurserne

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at 82 % af de lærere, som har besvaret spørgeskemaet, udtrykker tilfredshed med deres faglige udbytte af det kursus, de har været på – 34 % i høj grad og 48 % i nogen grad. Det fremgår af tabellen nedenfor.

Tabel 6
I hvilken grad var du tilfreds med dit faglige udbytte af kurset samlet set?

	Procent	Antal
I høj grad	34	45
I nogen grad	48	63
I mindre grad	15	19
Slet ikke	3	4
Total	100	131

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lærere ved danskuddannelserne, 2013.

Interviewundersøgelsen blandt lærere peger på, at lærerne oplever det faglige udbytte som stort, når kurset har været tæt på deres undervisningspraksis. Det illustreres i følgende eksempel fra en lærer:

> *Jeg har brugt det [kurset i udtaleundervisning] utroligt meget. Det har virkelig været godt. Også i forhold til, hvordan jeg selv tænker på det, og måske i forhold til at have modet til*

bare at kaste mig ud i det og gøre det [undervise i udtale], uden at det behøver være en stor ting. (Lærer).

Andre lærere oplever, at de ikke har kunnet anvende kurserne, når de ligger for langt fra deres undervisningspraksis, fx hvis eksemplerne, der bruges på kurserne, stammer fra andre områder, såsom folkeskoleområdet:

Hvis hun [kursusinstruktøren] havde været mere inde i vores fagområde og de problematikker, vi har, så ville det selvfølgelig være en fordel. (Lærer).

5.7 Sammenhæng med uddannelserne i dansk som andetsprog

Størstedelen af de lærere, som har besvaret spørgeskemaet (70 %), oplever ingen eller kun mindre gentagelser i indholdet af det kursus, de har fulgt i forbindelse med efteruddannelsesprogrammet, i forhold til deres uddannelse i dansk som andetsprog[6]. Det fremgår af tabellen nedenfor.

Tabel 7
I hvilken grad oplevede du gentagelser i indholdet af kurset i forhold til din uddannelse i dansk som andetsprog?

	Procent	Antal
I høj grad	2	1
I nogen grad	28	15
I mindre grad	40	21
Slet ikke	30	16
Total	100	53

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lærere ved danskuddannelserne, 2013.

Det er også et gennemgående træk blandt de interviewede lærere, at de ikke oplever gentagelser i forhold til indholdet i uddannelsen master i dansk som andetsprog eller i forhold til uddannelsen underviser i dansk som andetsprog (DAV). Tværtimod nævner flere af lærerne, at fx kurset i udtaleundervisning udfylder et konkret hul i masteruddannelsen, da lærerne oplever, at den i mindre grad beskæftiger sig med fx udtaleundervisning og alfabetisering.

Det er et gennemgående perspektiv blandt de interviewede lærere, at de vurderer masteruddannelsen i dansk som andetsprog som teoretisk anlagt. Derfor oplever lærerne, at de i høj grad har brug for praksisrettede kurser i forbindelse med efteruddannelsesprogrammet, som kan give dem nogle konkrete og anvendelige metoder, de kan bruge direkte i deres undervisning.

5.8 Evaluering af kurserne

Efteruddannelsesprogrammets kurser er i 2010 og 2011 blevet evalueret af de deltagende lærere ved hjælp af skriftlige evalueringsmetoder. Evalueringsresultaterne er baseret dels på besvarelser via afkrydsningsskemaer med mulighed for at komme med supplerende bemærkninger, dels på besvarelser ved hjælp af den såkaldte Delphi-metode, som er en dynamisk evalueringsform. EVA ligger inde med opsamlinger på evalueringerne fra 2011, men ikke fra 2010. Ikke alle kurser er blevet evalueret i 2011, blandt andet er enkelte af de pædagogiske dage ifølge udbyderne af programmet ikke blevet evalueret (mere herom nedenfor).

Kursusevalueringerne tyder på en generel tilfredshed med kurserne blandt lærerne. Af positive ting ved kurserne i 2011 fremhæves det blandt andet, at deltagerne har været glade for, at kurserne har indeholdt praksisafprøvning og øvelser, ligesom flere roser kursusinstruktørerne. Mange lærere vurderer, at kurserne er direkte anvendelige i forhold til deres job, og erfaringsudveksling

[6] *Som enten er master i dansk som andetsprog eller underviser i dansk som andetsprog (DAV).*

fremhæves af flere som et vigtigt aspekt ved kurserne. Det vurderes også positivt, at kursusinstruktørerne benytter varierende undervisningsmetoder. Aspekter ved kurserne, som flere af kursusevalueringerne peger på, kunne være bedre/anderledes, er primært, at der på kurserne har manglet tid, fx til fordybelse i øvelser og diskussioner, til instruktion i øvelserne, til gruppearbejde mv. Men det fremhæves blandt andet også af enkelte lærere, at de har ønsket et lidt højere fagligt/akademisk niveau på kurserne.

5.8.1 Følgegruppens behandling af kursusevalueringer

Følgegruppen til efteruddannelsesprogrammet har set det som del af sit opdrag overordnet at diskutere kursusevalueringerne og vurdere, hvorvidt evalueringerne har givet anledning til eventuelle ændringer. Her udtaler et af følgegruppemedlemmerne sig om lærernes evalueringer, herunder om problematikken med oplevelsen af manglende tid på kurserne:

> *Det er klart, at der var nogle kurser, der scorede markant højere end andre. Så var der nogle kurser, der scorede rigtig højt på det faglige indhold, og så var der nogle småting, som afslører sig. For eksempel hvis der er problemer med it, så bliver man utålmodig som deltager. Så var der et andet felt. […] Flere af lærerne havde skrevet, at der var for lidt tid, som et kritikpunkt, men det blev vi enige om i følgegruppen, at det skulle vi nok tage positivt, fordi det nok var bedre, end at nogle havde skrevet, at der var for meget tid. Så det valgte vi egentlig at tolke positivt og sige, at vi så har fået udnyttet tiden godt.* (Følgegruppemedlem).

De interviewede følgegruppemedlemmer er glade for at få indsigt i evalueringerne, men har ikke konkret viden om, hvordan evalueringerne er blevet brugt i relation til undervisningen på kurserne, fx om der er blevet fulgt op på eventuelle utilfredsheder.

I interviewundersøgelsen med følgegruppemedlemmer fremkom der et forslag om, at deltagernes kursusevalueringer også i fremtiden direkte kunne være del af kommissoriet for følgegruppen. Ønsket var, at en kontinuerlig opfølgning på evalueringerne bliver en mere integreret og forpligtende del af opdraget.

5.8.2 Brug for nye og brugbare evalueringsmetoder

Som det er nævnt indledningsvist i dette kapitel, oplyste kursusudbyderne i interviewundersøgelsen, at nogle af de kortere kurser ikke altid blev evalueret, hvilket de mener, er qua kursernes korte varighed. De vurderer, at kursusinstruktørerne ikke prioriterer det at evaluere særlig højt, når kurserne er så forholdsvis korte. En repræsentant for kursusudbyderne forklarer det således:

> *Problemet var, at efterhånden, som kurserne blev kortere og kortere, blev det til enkelte pædagogiske dage, og så var underviserne enormt lidt tilbøjelige til at bruge tid på evaluering. Hvis du har et 7-dages forløb, giver det mere mening at bruge tid på evaluering – både skriftligt og mundtligt. Jeg tror, det glippede til sidst, fordi volumen var så lille.* (Udbyder).

Udbyderne af efteruddannelsesprogrammet peger desuden på, at en årsag til, at evalueringerne ikke udføres konsekvent, kan være, at de dybest set ikke opfylder kursusinstruktørernes eget behov for fx udvikling af undervisningen, men i højere grad udføres i kraft af en dokumentationslogik:

> *[D]et er vores undervisere, der syntes, det var uhensigtsmæssigt. Spørger du lærerne [der har deltaget på kurserne], vil du sikkert høre det samme. De er jo selvfølgelig til for at tilfredsstille følgegruppen og ministeriet, men min erfaring er, at det ikke bider på den enkelte underviser.* (Udbyder).

Dog forsikrer kursusudbyderne i samme åndedrag, at der bliver fulgt op på evalueringer, der vækker bekymring:

> *Hvis der har været noget, som har været meget grelt, eller der har været meget kritik af noget af det, så er der selvfølgelig blevet fulgt op på det. Hvis der nu for eksempel har væ-*

ret massiv kritik af en underviser, så bruger vi jo ikke den underviser mere. Men jeg synes altså, det er meget subjektivt med sådan nogle evalueringer. (Udbyder).

Ifølge udbyderne har de og kursusinstruktørerne haft større glæde af at have løbende feedback-samtaler med hinanden end af resultaterne fra evalueringerne. Her fortæller en udbyder om de årlige feedbackmøder:

> *Det er ikke sådan, at vi behøver glo i evalueringsskemaerne, men vi har haft feedbackmøder med kursuslederne om, hvad de syntes har fungeret godt og mindre godt – hvordan kan vi tænke fremadrettet, hvad skal vi gøre der, hvad synes kursuslederne vil være en god idé i forhold til de nye efteruddannelsestilbud? […] Hvad skal vi reparere på, er der noget nyt, vi skal i gang med?* (Udbyder)

Samlet set peger udtalelserne på, at der kan være behov for at udvikle mindre krævende, men meningsfulde former for evalueringsredskaber, som kan bruges på alle niveauer– fra kursist over kursusinstruktører, udbyder, følgegruppe og til ministeriet. Evalueringen peger også på, at de mundtlige feedbackmøder mellem udbyder og kursusinstruktører er frugtbare, og viden herfra ville derfor med fordel kunne deles i følgegruppens regi.

5.9 Opsamling

Samlet set peger kapitlet på, at der er generel tilfredshed med kursernes faglige niveau og med kursusinstruktørernes faglige kompetencer blandt de lærere, som har besvaret spørgeskemaet. Interviewundersøgelsen understreger, at det er afgørende for lærerne, at kurserne er praksisnære og inddrager aktuelle og konkrete eksempler, hvilket der fremhæves mange gode eksempler på i forbindelse med programmerne i 2010 og 2011. De kurser, som de interviewede lærere vurderer mest positivt, fx kurserne i udtaleundervisning, har netop haft vægt på konkrete (omend forskningsbaserede) redskaber, som lærerne kan anvende direkte i deres undervisning. Samme positive vægt på praksisafprøvning og brugbare redskaber, som gør kursusudbyttet anvendeligt efterfølgende, præger lærernes kursusevalueringer.

I det følgende kapitel er lærernes ønsker om praksisnærhed og relevans også gennemgående, når vi ser nærmere på kursernes tilrettelæggelse.

6 Tilrettelæggelse af kurserne

Dette kapitel fokuserer på kursernes tilrettelæggelse, herunder fordele og ulemper ved de forskellige kursustyper. Herudover undersøges lærernes holdninger til kursernes varighed og mulighed for praksisafprøvning mellem kursusdagene samt lærernes perspektiv på undervisnings- og arbejdsformer under kurserne.

Kapitlet viser, at flertallet af de lærere, der har besvaret spørgeskemaet, ønsker korte en-to-dages kurser, og hvis kurserne strækker sig over to dage, ser lærerne det som positivt, at de kan afprøve ny viden mellem kursusdagene. Dog ønsker nogle af de interviewede lærere fremadrettet længere kurser med mulighed for fordybelse. Både spørgeskemaundersøgelsen og interviewene peger på, at lærerne har mest positive vurderinger af de kurser, der har været praksisrettede og har inddraget relevante eksempler i forhold til en sprogcenterkontekst.

I forhold til et kommende efteruddannelsesprogram peger kapitlet på, at lærere og forstandere finder det vigtigt, at der i programmet er mulighed for at tilmelde sig både kurser med individuel tilmelding, sprogcenterbaserede kurser og pædagogiske dage. De interviewede forstandere foretrækker dog overvejende kurserne tilrettelagt som pædagogiske dage og sprogcenterbaserede kurser.

Hvad angår kursernes nærmere tilrettelæggelse, peger kapitlet på, at det er vigtigt fortsat at sikre, at kurserne er praksisorienterede. Desuden vægter lærerne erfaringsudveksling med andre lærere via kurserne tungt, og det bør derfor fremadrettet også være i fokus.

6.1 Fordele og ulemper ved de forskellige kursustyper

I kursusårene 2010 og 2011 har kurserne i langt overvejende grad været tilrettelagt som pædagogiske dage. Desuden har der også været en forholdsvis stor aktivitet på de sprogcenterbaserede kurser. Som beskrevet i kapitel 3 benyttede 118 lærere sig af de seks kurser, som blev afholdt med individuel tilmelding i 2010 og 2011, hvorimod der de samme år blev afholdt 23 pædagogiske dage med deltagelse af ca. 579 lærere samt 16 sprogcenterbaserede kurser med deltagelse af 416 lærere. Hovedvægten har dermed været på de kollektivt rekvirerede kurser og oplæg, som er blevet afholdt på sprogcentrene. Samtidig var det primært kurser med individuel tilmelding, der blev aflyst i 2011.

Lærerne og forstanderne fremhævede under interviewene både fordele og ulemper ved de forskellige kursustyper.

Generelt har de pædagogiske dage været den foretrukne tilrettelæggelsesform blandt sprogcentrene. En forklaring fra et forstanderperspektiv er, at det logistisk set er lettere at afholde pædagogiske dage på sprogcentret end individuelle kurser ude af huset, hvilket illustreres i følgende citat fra en forstander:

> *Én ting, der er medvirkende til, at vi hellere vil holde det i huset end at sende folk ud, er, at vi så er fri for hele vikarieringsbyrden. Hvis der er fem lærere, der skal af sted på kurser x antal gange, så har man alle de vikariater, man skal have håndteret. Hvis man holder en pædagogisk dag, så er der ikke nogen undervisning den dag. Det er håndteret og ordnet, sådan! Det andet kan virkelig trække tænder ud, og undervisningen bliver også ringere af, at der kommer vikarer ind på holdene.* (Forstander).

Udover de mere praktiske fordele ved pædagogiske dage nævner flere lærere og forstandere den læringsmæssige fordel, at hele lærergruppen på én gang følger samme efteruddannelsesindsats. Det kan medvirke til, at lærergruppen får et fælles fundament og i fællesskab bedre kan relatere den nye viden til forholdene på deres arbejdsplads. At sprogcentrene har en tendens til at vælge de kollektive forløb i form af pædagogiske dage og sprogcenterbaserede kurser, illustreres i følgende citat fra et følgegruppemedlem.

> *Det der med, at man har relativt lange kursusforløb på fx tre-fire dage, hvor man sender enkeltpersoner af sted, det har ændret sig meget mere i retning af, at det er et samlet kompetenceløft på den enkelte uddannelsesinstitution, man ønsker. Det er lidt fokus væk fra den enkelte lærers løft til, at man løfter kollektivt i en bestemt retning.* (Følgegruppemedlem).

Der er dog også blandt lærere, forstandere og følgegruppe en vurdering af, at der også er brug for kurser med individuel tilmelding. Lærerne i fokusgruppeinterviewene foretrækker et efteruddannelsesprogram, hvor der tilbydes både pædagogiske dage, sprogcenterbaserede kurser og kurser med individuel tilmelding, hvilket følgende kommentar illustrerer:

> *Det er vigtigt at komme ud [hver for sig], så vi ikke bliver alt for institutionaliserede. Det er også vigtigt at holde noget internt, fordi det er den måde, man laver organisationsudvikling på.* (Lærer).

Kurser med individuel tilmelding er ifølge interviewundersøgelsen fx blevet benyttet, hvis en lærer kæmper med en særlig udfordring. Kurser med individuel tilmelding er også benyttet de steder, hvor man gerne vil have enkelte specialister inden for forskellige områder, fx inden for udtaleundervisning eller interkulturel pædagogik. En lærer giver i nedenstående citat udtryk for, at det ikke er alle kompetencer, som hele lærergruppen behøver at mestre lige godt:

> *Selvfølgelig er det vigtigt, at de enkelte lærere på skolen ved nogle nye ting, men det er også vigtigt, at der er nogen, man kan kalde superbrugere, på skolen, som har en kompetence, som andre måske ikke har. (…) Så [det er vigtigt med] længerevarende kurser for den enkelte, så de kan kalde sig superbrugere. Ikke alle skal kunne alt, men at der er få personer, der bliver klædt rigtig godt på, er vigtigt.* (Lærer).

Ifølge informanterne er der altså brug for både de kollektive, sprogcenterbaserede kurser og oplæg samt kurser med individuel tilmelding. Det anses for vigtigt, at de pædagogiske dage og sprogcenterbaserede kurser ikke får forrang på bekostning af kurser med individuel tilmelding, hvilket et følgegruppemedlem slår fast:

> *Det kan virkelig give et løft til skolen, hvis alle får et kompetenceløft inden for fx cooperative learning ... Samtidig er det ærgerligt, at det bliver næsten umuligt at få lavet den kompetenceudvikling, som handler om, at en enkelt lærer har brug for en enkelt ting. Der sker jo også noget godt ved, at man kommer ud og møder lærerne fra andre skoler.* (Følgegruppemedlem).

Afsluttende kan det opsummeres, at hvis formålet er at opbygge et fælles fundament, kan pædagogiske dage og sprogcenterbaserede kurser være en fordel. Er formålet derimod at klæde en lærer på til at overkomme specifikke udfordringer, opnå specialisering eller opdyrke viden og netværk på tværs af sprogcentre, kan kurser med individuel tilmelding være en fordel. Selv om forstanderne tilsyneladende foretrækker pædagogiske dage og sprogcenterbaserede kurser, er de samtidig enige med lærerne i, at der også er behov for kurser med individuel tilmelding.

6.2 Ønsker om erfaringsudveksling

Interviewundersøgelsen peger på, at én af de fordele, lærerne ser ved kurser med individuel tilmelding, er, at de har bedre muligheder for at møde og erfaringsudveksle med lærere fra andre sprogcentre. For mens pædagogiske dage og sprogcenterbaserede kurser typisk afholdes for lærerne på én institution, deltager der på kurser med individuel tilmelding typisk lærere fra flere for-

skellige institutioner. 93 % af de lærere, der har besvaret spørgeskemaet, er *meget enige* eller *overvejende enige* i, at de har behov for erfaringsudveksling med andre lærere, der underviser i dansk som andetsprog, for at styrke deres undervisning.

Flertallet af de lærere, der har besvaret spørgeskemaet, foretrækker, at kurser bliver afholdt med lærere både fra egen arbejdsplads og fra andre sprogcentre/udbydere i dansk som andetsprog (se tabel nedenfor).

Tabel 8
Sammen med hvem foretrækker du, at kurset bliver holdt?

	Procent	Antal
Med lærere både fra min egen arbejdsplads og fra andre sprogcentre/udbydere i dansk som andetsprog	64	106
Med lærere fra min egen arbejdsplads	28	47
Med lærere fra andre sprogcentre/udbydere i dansk som andetsprog	8	13
Total	100	166

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lærere ved danskuddannelserne, 2013.

Det kan tyde på, at lærerne oplever det som en udviklende sidegevinst ved kurserne at møde andre lærere og udveksle erfaringer. De interviewede lærere efterlyser også den løbende mulighed for erfaringsudveksling, herunder som en mere fast og integreret del af kurserne. De oplever, at mulighederne for at dele viden centrene imellem er blevet færre gennem de sidste år, hvilket følgende citat sætter fokus på:

> *Jeg synes, det er ærgerligt, at der ikke er mere erfaringsudveksling. Nu er der sådan en koncern af Lærdansk-skoler, og de har enormt meget fælles – de udvikler materialer og sådan noget. Det har vi andre jo ikke. Vi har kun os selv. Det synes jeg er ærgerligt.* (Lærer).

Flere af de interviewede lærere efterlyser, at der bliver lagt større vægt på erfaringsudveksling på kurserne i forbindelse med efteruddannelsesprogrammet. Fx denne lærer, der mener, at kursusinstruktørerne bør inddrage lærernes erfaringer mere:

> *Det, der slår mig, er, at underviserne aldrig spørger, hvad vi har brug for, hvad vores erfaringer er, hvad vi kan lære af hinanden. Vi ved faktisk ikke så meget om hinandens undervisning. Det kunne man godt udnytte bedre på kurserne.* (Lærer).

De interviewede læreres ønsker om erfaringsudveksling på kurserne skal ses i sammenhæng med, at lærerne generelt efterlyser en højere grad af erfaringsudveksling på tværs af sprogcentre – både via efteruddannelsesprogrammets kurser og via nationale træf og seminarer for lærere ved danskuddannelserne. Flere af lærerne har oplevet, at sådanne seminarer tidligere har været meget brugbare i videndelings- og udviklingsøjemed. Øget erfaringsudveksling på tværs af sprogcentre via både kurser, træf og seminarer er dermed et gennemgående ønske blandt de interviewede lærere.

I det følgende vil vi se nærmere på kursernes undervisnings- og arbejdsformer.

6.3 Undervisnings- og arbejdsformer

Interviewundersøgelsen peger på, at de interviewede lærere som nævnt ønsker en vekselvirkning mellem teori og praksiselementer i undervisningen og plads til erfaringsudveksling med de andre lærere på holdet. Det er gennemgående blevet understreget af de interviewede lærere, at eksempler og øvelser er vigtige for at højne deres forståelse og brug af kursernes indhold. En lærer fortæller følgende:

Ja, der skal helt sikkert være en vekslen mellem teoretisk input og så nogle små reflekterende grupper, der har lejlighed til at lave noget praktisk ud fra det. Fordi det er for lang tid at sidde en hel dag og lytte. (Lærer).

Flertallet af de lærere, der har besvaret spørgeskemaet, ønsker kurser, hvor de er til stede sammen med underviseren. Tabel 9 viser, at 77 % af de lærere, der har besvaret spørgeskemaet, foretrækker tilstedeværelsesundervisning frem for netbaseret undervisning og blended learning.

Tabel 9
Hvilken af følgende tilrettelæggelsesformer foretrækker du?

	Procent	Antal
Tilstedeværelsesundervisning	77	128
Netbaseret undervisning (e-læring)	1	2
Blended learning (en blanding af tilstedeværelsesundervisning og e-læring)	22	36
Total	100	166

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lærere ved danskuddannelserne, 2013.
Note: Det er udelukkende respondenter, der har svaret 'Ja' til spørgsmålet 'Er du stadig ansat som lærer i dansk som andetsprog?', der har besvaret dette spørgsmål. Data er aggregeret.

Samtidig oplever 74 % af de lærere, der har besvaret spørgeskemaet, at praksisorienteret undervisning med inddragelse af eksempler giver det største faglige udbytte (se nedenstående tabel). Dette stemmer overens med konklusionen i afsnit 5.3, hvor man kan se, at lærerne generelt er glade for praksisrettet undervisning, der konkret kan illustrere teorien bag.

Tabel 10
Hvilke undervisnings- og arbejdsformer oplever du, giver størst fagligt udbytte?

	Svar	
	Procent	Antal
Praksisorienteret undervisning med inddragelse af eksempler	74	118
Casebaseret undervisning	48	76
Fælles diskussioner på holdet	48	76
Underviserstyret undervisning	46	74
Gruppearbejde	46	73

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lærere ved danskuddannelserne, 2013.
Note: N = 160. Respondenterne kan sætte flere kryds. Data er aggregeret.

Som fordelingen i tabellen viser, er der derudover tilsyneladende ikke nogen undervisningsformer, der foretrækkes frem for andre. Under interviewene pointerede flere lærere, at prioriteringen af undervisningsformen hænger uløseligt sammen med kursets indhold, og derfor viser der sig måske ikke noget entydigt billede på dette punkt. Flere lærere pointerer, at mens nogle kurser fungerer bedst, når de er meget eksempel- og øvelsesdrevne, kan der også være en fordel i rene teorikurser, hvis kurset fx er en indføring i den nyeste forskning. En lærer uddyber:

Det kommer også an på, hvilken type kursus det er. Når det er ordforrådsindlæring eller CL [cooperative learning], så er det dejligt, at det også er praktisk og til en vis grad også er lidt lavpraktisk nogle gange. Men hvis det er om det nyeste inden for motivationsforskning i undervisningen, så bliver det i sig selv meget teoretisk. Men det kan jo være rigtig brugbart, på trods af at det ikke udmønter sig i nogen øvelser. (Lærer).

I det følgende afsnit vil vi se nærmere på lærernes ønsker til kursernes varighed.

6.4 Kursernes varighed

Kurserne i 2010-2011 blev tilrettelagt som relativt korte kurser (jf. kapitel 3, tabel 2). I 2010 blev der blot afholdt fem kurser, der strakte sig over tre dage eller længere, mens der i 2011 udelukkende blev afholdt endags eller todages kurser. Fordelingen af besvarelserne fra de lærere, der har besvaret spørgeskemaet, viser, at 20 % har været på halvdagskursus, 50 % har været på heldagskursus, og andre 20 % har været på et todages kursus (resten fordeler sig på enten to halve, tre eller fire dage). Fremadrettet er det også disse korterevarende kurser (en-to dage), der vurderes som mest ideelle. De interviewede lærere og forstandere nævnte de korte kurser af en-to dages varighed som optimale, blandt andet ud fra det argument, at kortere kurser er nemmere at få passet ind i en travl hverdag. Nogle af informanterne foretrak dog længere kursusforløb, hvor der er bedre muligheder for at komme i dybden med emnerne og få den faglige viden ind under huden.

Kursernes varighed har, ifølge kursusudbyderne, været influeret af sprogcentrenes egne ønsker om kursuslængde. Ved henvendelser fra sprogcentrene har kursusudbyderne anbefalet modellen med todages kurser med ca. en måneds mellemrum, hvilket netop er den model, lærerne også fremadrettet ønsker.

I det følgende vil vi se nærmere på lærernes afprøvning af kursusudbyttet i praksis.

6.5 Praksisafprøvning

En gennemgående holdning blandt lærerne er, at de foretrækker kurser, der indeholder mulighed for afprøve det lærte mellem to eller flere kursusgange. Kursusdagene må således gerne være fordelt med fx en måneds mellemrum for derimellem at give plads til praktisk afprøvning af det lærte.

Det ses bl.a. i besvarelserne i spørgeskemaundersøgelsen i tabel 11, hvor 74 % af lærerne foretrækker adskilte kursusgange, hvor der er mulighed for at afprøve det lærte.

Tabel 11
Nogle af efteruddannelsesprogrammets kurser har adskilte kursusdage med mulighed for at afprøve det lærte mellem flere kursusgange. Hvad foretrækker du?

	Procent	Antal
Adskilte kursusgange, hvor der er mulighed for at afprøve det lærte mellem flere kursusdage	74	122
At kursusdagene ligger i forlængelse af hinanden	26	43
Total	100	165

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lærere ved danskuddannelserne, 2013.
Data er aggregeret.

Samme pointe er blevet fremhævet i interviewundersøgelsen, hvilket dette citat fra en lærer belyser:

> *Fordelen ved to kursusdage […] er, at man får et mellemrum, hvor man kan gøre sine erfaringer, og så kan man næste gang høre om de andres erfaringer og få det vendt. Hvis der altså er nogle uger eller måneder imellem.* (Lærer).

Blandt de interviewede lærere var der nogle, der vurderede, at denne form blandt andet er at foretrække, fordi den giver mulighed for at få vendt uklarheder, få opfrisket teorien og få hjælp, hvis der er udfordringer med at benytte den nye viden i praksis. Også kursusudbyderne har erfaring for, at denne form for tilrettelæggelse er mest givende:

> *Ud fra mit kendskab så skal man minimum have to dage med for eksempel en måned eller halvandens mellemrum, så man får det aktive samspil mellem efteruddannelse og praksis.*

Hvor man får lov til at afprøve, udvikle og eksperimentere, og man er af sted flere fra samme sprogcenter, som ønsker at opbygge noget nyt. Det er den eneste måde, man kan få skabt grundfæstede forandringer i praksis på – det er ved at have den type efteruddannelse. (Kursusudbyder).

6.6 Opsamling

Som kapitlet har vist, foretrækker lærerne en tilrettelæggelse, hvor der er plads til både pædagogiske dage og sprogcenterbaserede kurser, som kan give kollektiv læring på sprogcentret, og kurser med individuel tilmelding, hvor de kan specialisere sig og møde lærere fra andre sprogcentre. Erfaringsudveksling på tværs af sprogcentre er højt prioriteret hos størstedelen af de lærere, som har besvaret spørgeskemaet. Lærerne lægger desuden vægt på inddragelse af konkrete, praksisnære eksempler i undervisningen. Med hensyn til kursernes varighed bør et kommende program tage højde for, at størstedelen af de adspurgte lærere ønsker en model med todages kurser med pause imellem kursusgangene til at afprøve det lærte i praksis. Enkelte af de interviewede lærere foretrækker dog kurser af længere varighed, hvor der er bedre tid og mulighed for at fordybe sig.

Vægten på en stærk praksisorientering, som også prægede lærernes ønsker til kursusindhold, går dermed også igen i lærernes ønsker til kursernes tilrettelæggelse og undervisnings- og arbejdsformer.

Vi vil i det følgende kapitel se nærmere på den efterfølgende anvendelighed af kurserne – og dermed, om lærerne oplever, at kurserne har en effekt i praksis.

7 Anvendelse og oplevet effekt

Dette kapitel har fokus på lærernes vurderinger af, hvorvidt de har kunnet anvende det, de har lært på kurserne. Kapitlet belyser også lærernes videndeling om kurserne og forstandernes rolle med at understøtte, at den nye viden fra kurserne bliver taget i brug.

Som vi så i kapitel 5, var lærerne generelt glade for det udbytte, kurserne har givet dem rent fagligt: 82 % af de lærere, der har besvaret spørgeskemaet, var i høj eller nogen grad tilfredse med udbyttet af kurserne. I den sammenhæng er det bemærkelsesværdigt, at 40 % af de lærere, der har besvaret spørgeskemaet, i mindre grad eller slet ikke oplever, at de har kunnet bruge det, de har lært, i deres arbejde. Videndeling kan være en vigtig måde at fremme anvendelsen af nye kompetencer på, men 47 % af de lærere, der har besvaret spørgeskemaet, deler i mindre grad eller slet ikke deres nyerhvervede viden. Et perspektiv, der går igen i spørgeskemaundersøgelsen og interviewene, er, at lærerne oplever, at deres ledere/forstandere kun i begrænset omfang følger op på deres kompetenceudvikling og understøtter, at de nye kompetencer bliver bragt i spil.

I forhold til et kommende efteruddannelsesprogram peger kapitlet på, at der på sprogcentrene kan arbejdes mere målrettet med at bringe nye kompetencer i anvendelse. Det betyder, at der med fordel kan sættes fokus på de processer, der dels går forud for, dels følger efter lærernes deltagelse i efteruddannelsesprogrammet. Interviewene gav enkelte eksempler på, at arbejdet med at skabe størst mulig anvendelse af efteruddannelsesindsatserne nogle steder er godt på vej. Men der er i spørgeskemaundersøgelsen og interviewene også tegn på, at forstanderne i højere grad kan understøtte en bedre implementering af lærernes nye viden og kompetencer.

7.1 Lærernes anvendelse af kursusudbyttet

Evalueringen viser, at langtfra alle lærere anvender det, de har lært på efteruddannelsesprogrammets kurser, i deres arbejde.

61 % af besvarelserne i spørgeskemaundersøgelsen viser, at de adspurgte lærere i høj grad (13 %) eller i nogen grad (48 %) har brugt det, de lærte i løbet af kurset, i deres arbejde, mens 40 % i mindre grad (28 %) eller slet ikke (12 %) har brugt det.

Tabel 12
I hvilken grad bruger du det, du lærte i løbet af kurset, i dit arbejde?

	Procent	Antal
I høj grad	13	15
I nogen grad	48	58
I mindre grad	28	33
Slet ikke	12	14
Total	100	120

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lærere ved danskuddannelserne, 2013.

Det viser på den ene side, at hovedparten af de lærere, der besvarede spørgeskemaet, trods alt oplever, at de kan benytte det lærte i deres arbejde. På den anden side er det bemærkelsesværdigt, at hele 40 % faktisk ikke, eller kun i mindre grad, bruger det, de lærte på kurserne, i deres arbejde.

Det er interessant, at mens 86 % af de lærere, der har besvaret spørgeskemaet, oplever, at kurset, de fulgte i forbindelse med efteruddannelsesprogrammet, i høj eller nogen grad var relevant i forhold til deres arbejde, er der altså en del færre, nemlig 61 %, der svarer, at de i høj eller i nogen grad har kunnet anvende den nye viden fra kurserne. Kurserne kan med andre ord godt opleves som relevante, uden at de nødvendigvis anvendes efterfølgende.

Evalueringen giver ikke nogen entydig forklaring på, hvorfor flere lærere ikke anvender det, de har lært på kurserne. Nogle lærere gav dog i interviewundersøgelsen deres bud på, hvorfor de ikke anvender kursusudbyttet mere, end de gør:

> *Jeg kunne sådan set godt bruge det, og jeg fik det også brugt en lille smule, men jeg synes ikke, der er tid til at følge op på det. Overhovedet! Man skal bruge noget tid på det bagefter og tænke over: "Hvordan var det egentlig, jeg skulle bruge det her?" Man skal bruge tid på at udarbejde materiale, og vi har nul tid!* (Lærer).

Denne lærer oplever altså tid som en væsentlig barriere for at implementere den nye viden i sin daglige praksis. En anden lærer forklarer, at der på grund af mindre økonomisk råderum på sprogcentret er blevet skruet op for arbejdspresset, hvilket igen gør det svært at finde tid til opfølgning på kurser:

> *Vores sprogcenter er rimeligt presset i øjeblikket, og det økonomiske pres bliver sendt videre til os. Vi skal gennemføre mere og mere, modultest hurtigere og hurtigere. Så det betyder, at der ikke lige er afsat tid til noget, vi kalder udvikling. Så det er rigtig svært at få implementeret det i hverdagen. Det er bare bom, bom, bom – modultest lige om lidt – og videre. Så vælger man det sikre. Der mangler et rum til at kunne lege lidt. Men det er jo vilkårene, som de er i øjeblikket.* (Lærer).

Som det fremgår, peger lærerne på manglende tid og økonomisk råderum som en del af forklaringen på, at de oplever det vanskeligt efterfølgende at få anvendt den nye viden i praksis. Desuden kan det ses som en yderligere hindring for anvendelsen, at to tredjedele af de lærere, der har besvaret spørgeskemaet, oplever, at deres leder i mindre grad (37 %) eller slet ikke (29 %) har gjort noget for at bringe det, de har lært på deres kursus, i spil, jf. afsnit 7.3.

I det følgende vil vi se nærmere på, hvordan lærerne oplever, at de kan anvende deres nye viden og kompetencer i undervisningen.

7.1.1 Anvendelsens forskellige former

Anvendelsen af kurserne i lærernes daglige arbejde giver sig for nogle lærere udslag i konkrete ændringer af praksis, mens andre i højere grad oplever at tænke anderledes om deres opgaver efterfølgende, jf. tabel 13 på næste side.

44 % af besvarelserne i spørgeskemaundersøgelsen viser, at lærerne i forbindelse med de kurser, de har deltaget i, har brugt kurset til at kunne trække på en bredere faglig ballast, mens 40 % har brugt kurset til at tænke anderledes om deres opgaver. I lidt færre tilfælde benytter lærerne kurserne til direkte at inddrage nyt indhold (33 %) og/eller nye undervisningsformer i undervisningen (27 %).

Tabel 13
Hvordan bruger du det, du lærte på kurset, i dit daglige arbejde?

	Procent	Svar Antal
Jeg kan trække på en bredere faglig ballast	44	42
Jeg tænker anderledes om mine opgaver	41	39
Jeg inddrager nyt indhold i undervisningen	33	32
Jeg benytter nye undervisnings- og læringsformer, herunder it	26	25
Jeg føler mig mere kompetent og sikker i mit arbejde	22	21
Jeg er blevet bedre til at forstå kursisternes behov	22	21
Jeg føler mig mere motiveret	19	18
Jeg varetager nye opgaver	5	5
Jeg er mere effektiv	4	4

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lærere ved danskuddannelserne, 2013.
Note: N = 96. Respondenterne kan sætte flere kryds.

De forskellige former for anvendelse af kursernes indhold, som besvarelserne i spørgeskemaundersøgelsen viser, stemmer godt overens med de beskrivelser, som lærerne i interviewundersøgelsen har givet.

Under interviewene fortalte flere lærere, at de især har kunnet bruge læring fra kurserne i deres undervisning på sprogcentret, når kurset har tilbudt nogle konkrete redskaber og metoder. Særligt blev kurserne i udtaleundervisning flittigt nævnt som kurser, der giver lærerne konkrete og anvendelige værktøjer. Flere lærere er også glade for anvendeligheden af kurser med fokus på brug af it i undervisningen, som de oplever, har været gode og brugbare umiddelbart efter kursets afslutning.

En lærer fortæller om, hvordan kurserne om cooperative learning har ført til relativt radikale ændringer på hendes sprogcenter. Her har de omrokeret møblerne i lokalerne og har ikke længere klasser, men grupperinger af borde, for bedre at kunne benytte de nye læringsmetoder. En anden lærer fortæller, hvordan et kursus i udtaleundervisning har styrket hendes kompetencer og selvsikkerhed i undervisningen:

> *Jeg er næsten begyndt at undervise mine kursister i udtale. Det var jeg ikke tryg ved før, og når der så var noget i bogen, så sprang jeg det måske over, fordi jeg tænkte: "Det ved jeg ikke noget om, for tænk nu, hvis kursisterne spørger om noget." […] Jeg har indtryk af, at vi er mange, der har det sådan. Måske navnlig de unge. Så kan man rent faktisk begynde at undervise i det, fordi man føler sig en lille smule mere sikker.* (Lærer).

7.2 Videndeling om kurserne

Videndeling kan være en effektiv måde at få spredt nye kompetencer og ny ekspertise på i en organisation. Men tilsyneladende er det langtfra alle lærere på sprogcentrene, der deler den viden eller de færdigheder, de har opnået via efteruddannelsesprogrammet, med deres kolleger.

54 % af de lærere, der har besvaret spørgeskemaet, svarer, at de i høj grad eller i nogen grad har delt den viden, som de har opnået via efteruddannelseskurset, med deres kollegaer (se tabel 14). 47 % har i mindre grad eller slet ikke delt deres viden. Det fremgår af tabellen på næste side.

Tabel 14
I hvilken grad har du delt viden, du opnåede på kurset, med dine kollegaer?

	Procent	Antal
I høj grad	13	15
I nogen grad	41	49
I mindre grad	37	44
Slet ikke	10	12
Total	100	120

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lærere ved danskuddannelserne, 2013.

Interviewundersøgelsen har vist, at videndelingen for de interviewede lærere overordnet er foregået på tre måder: dels inden for rammerne af teamsamarbejdet, dels på pædagogiske møder og dels som en form for oplæg i forbindelse med fx pædagogiske dage. Disse tre former bliver uddybet i det følgende.

Videndeling i teams
Nogle af de interviewede lærere fortæller, at teamsamarbejdet er et oplagt forum, hvor man efterfølgende kan arbejde med "det nye" og understøtte brugen af det lærte, fx ved at udveksle erfaringer, undervisningsmaterialer og gode øvelser. En lærer fortæller her om opfølgning på et kursus i cooperative learning i sit team:

> *Vi har især brugt cooperative learning. Der var nogle, der virkelig gik i gang med at lave nye øvelser, også i teamsamarbejdet, hvor vi delte øvelser og vores erfaringer med, hvordan vi havde brugt det. Dem med mere erfaring fortalte dem med mindre erfaring om det efterfølgende.* (Lærer).

Videndeling på pædagogiske møder
Andre lærere fortæller, at videndelingen om kursusindhold på deres sprogcenter sker gennem korte oplæg på pædagogiske møder. Her er det et fast punkt, at lærernes kompetenceudvikling og nyerhvervede viden vendes kort, så alle er klar over, hvilken ny viden og hvilke nye kompetencer organisationen rummer.

Videndeling på interne pædagogiske dage
I den sidste model afsættes en pædagogisk dag til, at en eller flere lærere kan holde en workshop eller et lille oplæg med afsæt i det kursus, de har deltaget i. Dette illustreres i nedenstående citat fra en forstander:

> *Vi har haft nogle, som kom hjem og lavede workshops om fx cooperative learning. De havde taget et ekstrakt ud og viste, at de havde gjort sådan, sådan og sådan. Det har vi så på nogle pædagogiske dage haft workshops om. Det har givet nogle ringe i vandet med videndeling i lærerstaben.* (Forstander).

En forstander fortæller i tråd hermed, hvordan de på hans sprogcenter meget aktivt tænker i at udnytte videndeling som en intern udviklingsstrategi:

> *Strategien har været, at man sender nogle af sted for at blive opkvalificeret, og så bruger vi det internt. Vi har meget sidemandsoplæring, arbejdsgrupper i teams og sådan noget, for at alle er med. De seneste års kompetenceudviklingsstrategi […] har handlet om samarbejde i team og om, hvordan samarbejdet og den enkelte lærer udvikles i team, og om forholdet mellem lærer, team og ledelse.* (Forstander).

Men det er ikke altid gjort med at få lærerne til at øse ud af deres viden, når de kommer hjem fra kursus. Det fortæller en forstander, hvis citat sætter fokus på én af udfordringerne ved deling af viden fra kurser, som en eller kun få lærere fra organisationen har været af sted på:

> *Det er en kæmpe udfordring, og det har det altid været. Det her med at videndele, når man kommer hjem. Mit indtryk er, at de gerne vil dele deres viden, men det er, som om de er prædikanter i eget hjemland. Så kommer de hjem og tror, de er så kloge – er holdnin-*

gen lidt. Det er ikke altid, at det stikker så dybt for dem, der sidder og hører på det. (Forstander).

Forstanderen peger altså på, at det kan være svært at få videndeling til at lykkes, hvis der er en manglende parathed i organisationen til at lære af hinanden. Der er blandt de interviewede lærere imidlertid flere, der efterlyser mere lederinitieret videndeling. Lærerne fortæller, at de ofte på uformel og spontan basis videndeler med deres kolleger, men savner, at deres forstander på en systematisk måde tilvejebringer muligheden for at dele viden med deres kolleger og vise det, de har lært. Forstandernes rolle ser vi på i næste afsnit.

7.3 Forstandernes støtte i brugen af nye kompetencer

Interviewene og besvarelserne i spørgeskemaundersøgelsen peger på, at lærerne ikke i særlig vid udstrækning oplever, at forstanderne følger op på og understøtter deres kompetenceudvikling – herunder de kurser, de har deltaget i i forbindelse med efteruddannelsesprogrammet. Enkelte steder er der dog fokus på at få det, lærerne har lært, bragt i spil i hverdagen.

66 % af de lærere, der har besvaret spørgeskemaet, oplever, at deres leder i mindre grad (37 %) eller slet ikke (29 %) har gjort noget for at bringe det, de har lært på deres kursus, i spil (se tabel 15).

Tabel 15
I hvilken grad har din leder gjort noget for at bringe det, du har lært, i spil?

	Procent	Antal
I høj grad	10	12
I nogen grad	24	29
I mindre grad	37	44
Slet ikke	29	35
Total	100	120

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lærere ved danskuddannelserne, 2013.

Dette kan undre, i betragtning af at det i 59 % af tilfældene ifølge lærerne er deres leder, der har taget initiativ til, at læreren kom på kursus. Man kunne have en forestilling om, at der bag initiativet lå en intention om at benytte lærernes nye kompetencer.

Interviewundersøgelsen belyser de variationer, som tabel 15 viser tegn på, at der er: Mens mange lærere slet ikke kan forestille sig, at deres forstander har hverken tid til eller interesse i deres kompetenceudvikling, er der imidlertid også enkelte lærere, der beretter, at de umuligt kan forestille sig, at kompetenceudvikling kan finde sted, uden at der som minimum er sat mål for læringen, og der er planlagt en opfølgningssamtale mellem lærer og leder.

7.3.1 Måder at følge op på

Af interviewundersøgelsen kan ses det perspektiv, at de interviewede lærere oplever, at deres kompetenceudvikling – og ikke bare den, der finder sted i forbindelse med efteruddannelsesprogrammet – flagrer lidt i luften. Der er for nogles vedkommende ikke eksplicitte forventninger fra lederen om, at de tager den nye viden i brug. Det medfører, at lærerne oplever, at det i høj grad er op til dem selv at følge op på kurserne og efterfølgende igangsætte nye aktiviteter. Der er, som nævnt, dog undtagelser.

Under interviewet med forstanderne var der flere forstandere, der bekræftede, at lærernes deltagelse på kurserne kunne anses som et frynsegode i højere grad end som del af en strategisk udviklingsplan:

For mig er det næsten okay, hvis to af mine lærere får en god tur til København, de får snakket, og det er dejligt vejr, og så kommer de hjem, og kurset var ad helvede til – så synes jeg næsten alligevel, at det har været givet godt ud. (Forstander).

Andre er mere fokuserede på, at kurserne skal bidrage med konkret udvikling, og anser derfor ledelsesmæssig opfølgning som et afgørende aspekt ved kursusdeltagelsen:

> *Vi har da en meget stor opgave i forhold til at følge op ved at spørge, hvad de har fået ud af det. Vi har sågar også udformet et skema, hvor vi beder om at få at vide, hvordan de vil afrapportere, når de kommer hjem fra kursus.* (Forstander).

En anden forstander fortæller, at opsamling på kurser ofte er en teamopgave, men at han gerne understøtter teamsamarbejdet, og at den enkelte lærers kompetenceudvikling desuden behandles i forbindelse med medarbejderudviklingssamtaler (MUS):

> *Hvis der er et team, der har svært ved at få videndeling til at fungere, så må man jo hjælpe dem med nogle metoder. For eksempel ved at lave nogle tremandsgrupper, eller ved, at nogle af dem får ekstra timer til at hjælpe de andre, så der kommer noget ud af det. MUS bruger vi jo også som ledere til at se, hvad den enkelte har været på af kurser og kompetenceudvikling eller pædagogiske dage siden sidst, og hvad de gerne vil i den næste periode.* (Forstander).

Ovenstående illustrerer, at der tilsyneladende eksisterer ret forskellige ledelsespraksisser fra sprogcenter til sprogcenter i forhold til at forberede og følge op på de kurser, lærerne deltager i.

7.4 Forstandernes strategi for kompetenceudvikling

Interviewene med lærerne illustrerer, at der er stor variation i forstandernes tilgange til og holdninger til, hvilken rolle kompetenceudvikling skal spille i sprogcentrenes udvikling. Men ligesom i spørgeskemaundersøgelsen er der tegn på, at ny læring og nye kompetencer kunne bringes endnu mere i spil, hvis forstanderne i højere grad understøttede et fokus på anvendelse. Flere lærere udtrykker under interviewene, at de på deres sprogcenter savner en egentlig pædagogisk ledelse; fx opfatter denne lærer primært sine ledere som administrative og økonomiske ankermænd:

> *Vi har en købmand som chef, og vi har ingen pædagogisk leder overhovedet! Viceforstanderen, der skulle forestille at være det, hun laver ikke andet end at teste. Det er et rigtig stort savn. Der er ikke nogen retning på noget. Til gengæld er lærerne meget selvstændige – de organiserer selv videndeling i teamene.* (Lærer).

Selvom det på sin vis er positivt, at lærerne viser initiativ og selv organiserer videndeling mv., er der ifølge en anden lærer meget at hente, når en ledelse eksplicit arbejder med fokusområder. Det hjælper med at skærpe hele skolens opmærksomhed, mener hun:

> *Jeg ved ikke, hvordan det er på andre skoler, men jeg håber, at alle skoler har en politik om at skabe fokusområder […] For mig at se så bør alle skoleledere være med til at få lagt nogle fokusområder og sige: "Hvor er det, vi vil hen?" På den måde indrettes oplægsholdere og kurser efter de her fokusområder, så man kan få alle i den retning.* (Lærer).

Ledelsen på denne lærers sprogcenter udstikker altså en fælles retning og en fælles forventning til, hvad sprogcentret skal fokusere på fremadrettet. Et medlem af følgegruppen mener, at der på sprogcentret overordnet er gang i en udvikling, der går mod en mere strategisk tænkning omkring kompetenceudvikling:

> *Skolerne er blevet meget mere strategiske med hensyn til, i hvilken retning de bevæger sig, og tegner diagrammer over lærernes kompetencer og finder ud af, hvor de har et hul, der skal fyldes ud. Skolerne arbejder mere systematisk og strategisk med efteruddannelse, end de tidligere har gjort.* (Følgegruppemedlem).

7.5 Opsamling

Overordnet set oplever flertallet af lærerne i spørgeskemaundersøgelsen, at efteruddannelsesprogrammets kurser er relevante i forhold til deres arbejde. Det er særligt de praksisnære redskabs- og metodeorienterede kurser, som de interviewede lærere oplever, at de efterfølgende kan an-

vende. Flere understreger samtidig, at de også har været glade for de kurser, der har udvidet deres faglige horisont, fx via ny forskning.

Det er dog bemærkelsesværdigt, at en relativt stor andel (40 %) af de lærere, der har besvaret spørgeskemaet, vurderer, at de i mindre grad eller slet ikke har kunnet anvende kurserne efterfølgende i deres arbejde. Selvom der ikke er entydige svar på, hvorfor det forholder sig sådan, bør det være genstand for en vis opmærksomhed i forbindelse med tilrettelæggelsen af det nye efteruddannelsesprogram, at så forholdsvis stor en andel af de adspurgte lærere oplever, at de ikke har kunnet anvende kurserne. Der er samtidig en relativt stor del af lærerne (47 %), som i mindre grad eller slet ikke deler deres viden fra det kursus, de har fulgt i forbindelse med efteruddannelsesprogrammet.

Besvarelserne i spørgeskemaundersøgelsen peger på, at forstanderne kan spille en større og mere aktiv rolle, hvad angår både anvendelse af og videndeling om kursernes indhold. Det er i den forbindelse værd at bemærke, at 66 % af de lærere, der har besvaret spørgeskemaet, i mindre grad eller slet ikke oplever, at deres leder har gjort noget for at bringe det, de har lært, i spil. I interviewundersøgelsen efterlyste lærerne desuden, at forstanderne træder mere i karakter i forhold til en strategisk og pædagogisk ledelse, når det kommer til udbyttet af kompetenceudvikling. Der ligger dermed en udviklingsopgave, også blandt forstanderne, i at få optimeret det læringspotentiale, der ligger i lærernes deltagelse i kurser via efteruddannelsesprogrammet og i kompetenceudvikling generelt.

I det følgende kapitel vil vi se nærmere på sprogcentrenes brug af efteruddannelsesprogrammet.

8 Sprogcentrenes brug af programmet

Dette kapitel belyser sprogcentrenes brug af efteruddannelsesprogrammet i 2010 og 2011 og viser, at programmet primært er blevet brugt af især de større sprogcentre. Kapitlet giver flere mulige forklaringer på, hvorfor en del sprogcentre ikke har anvendt programmet. For det første peges der på, at nogle af de små sprogskoler i mindre grad gør brug af programmet, da de kan have svært ved at samle nok kursusdeltagere fra eget sprogcenter og på tværs af sprogcentrene. For det andet peger kapitlet på, at en fast deadline for kursustilmelding kan være en hindring for de sprogcentre, som har svært ved at langtidsplanlægge pga. en usikker fremtid. For det tredje kan begrænsede midler i programmet og administrative barrierer muligvis bevirke, at nogle sprogcentre undlader at tilmelde sig. For det fjerde har nogle sprogcentre meget specifikke behov for efteruddannelse, som informanterne ikke oplever, er dækket af programmet. Endelig kunne en bedre formidling af programmet gøre programmet mere synligt blandt sprogcentrene og dermed åbne op for en øget brug af programmet.

Kapitlet peger også på, at der med fordel kan skabes større klarhed om de strategiske mål for programmet, herunder om målet er, at samtlige sprogcentre – eller kun de mest interesserede sprogcentre – skal anvende programmet. Større klarhed om de strategiske mål kan skærpe programmets profil og sikre en højere grad af anvendelse og forankring af programmet på sprogcentrene.

8.1 Sprogcentrenes brug af programmet i 2010 og 2011

Det er hhv. 25 sprogcentre i 2010 og 35 sprogcentre i 2011 af de i alt 58 udbydere af danskuddannelse til voksne udlændinge, som har benyttet programmet og dets kurser. Heraf er der 16 sprogcentre, som har benyttet programmet både i 2010 og i 2011. Det fremgår af aktivitetsoversigten, jf. appendiks C. Samlet set har det været lidt over halvdelen af sprogcentrene, som har brugt programmets kurser i 2010 og 2011, mens en del sprogcentre ikke har benyttet programmet. Samtidig har programmet i 2010 og 2011 ifølge interviewundersøgelsen og referat fra følgegruppemøder især været benyttet af de store sprogskoler. Der er dermed en vis skævvridning i brugen af efteruddannelsesprogrammet, da der er en forholdsvis stor andel af udbyderne af dansk for voksne udlændinge, som i 2010 og 2011 ikke brugte programmet og dets kurser, og da det især er de store sprogcentre, som har brugt programmet. Denne tendens eksemplificeres i et citat fra en repræsentant for DPU/VPC:

> *Hvis man gør volumen op i forhold til, hvor mange sprogcentre der har benyttet muligheden, så er der nogle, der virkelig har fået valuta for pengene.* (Kursusudbyder).

Et medlem af følgegruppen siger ligeledes om sprogcentrenes brug af programmet:

> *Det er ikke jævnt fordelt, det er især dem, der har meget og kan meget og frekventerer efteruddannelsesbehov i forvejen. Det er dem, der får mere.* (Følgegruppemedlem).

8.2 Forklaringer på manglende brug af programmet

Informanterne har flere forskellige forklaringer på, at der er en del sprogcentre, som ikke brugte efteruddannelsesprogrammet i 2010 og 2011[7]. I interviewundersøgelsen blandt forstandere og følgegruppemedlemmer fremkom forskellige forklaringer på, hvorfor en del sprogcentre ikke benytter programmet. Disse forklaringer vil blive opridset i det følgende, men skal ikke ses som udtryk for en udtømmende beskrivelse af årsager:

Små sprogcentre har svært ved at samle nok kursusdeltagere

Flere af informanterne nævner, at de små sprogcentre har haft ringere mulighed for at bruge programmet, da de har svært ved at samle nok kursusdeltagere til hele hold på de rekvirerede kurser. Desuden spiller konkurrencen med andre sprogcentre ind, da den vanskeliggør samarbejdet om at få oprettet hold på tværs af sprogcentrene. Denne problematik illustreres i følgende citat fra et følgegruppemedlem:

> *De store [sprogcentre] har nemmere ved at samle folk til et kursus, fordi de har flere lærere. Så må udfordringen være, om de små skoler ikke kunne gå sammen. Det kan de også, men der er også nogle gange en konkurrencefaktor … Det kan være svært at samarbejde med nabosprogcenteret, hvis man lige har ligget i konkurrence om et udbud.* (Følgegruppemedlem).

De store sprogcentre har derimod bedre muligheder for at sende deres lærere på kursus, da de ifølge repræsentanter for følgegruppen har en større personalegruppe og generelt har flere interne ressourcer.

Fast deadline kan forhindre tilmelding

En anden forklaring på den begrænsede brug af programmet blandt nogle sprogcentre er, at sprogcentrene er præget af en usikker situation, hvor de ikke har mulighed for at langtidsplanlægge. Denne forklaring eksemplificeres i følgende citat fra et følgegruppemedlem:

> *En af de årsager [til, at flere sprogcentre ikke benytter programmet], der kan peges på, er udbudssituationen rundt om i landet. Hvis et sprogcenter står overfor at skulle genforhandle sin driftsaftale eller lige har fået ny, så er det ikke muligt at langtidsplanlægge kursusaktiviteter og efteruddannelse for lærerne. Man går ikke ind og bestiller et kursus, der ligger et halvt eller trekvart år fremme i tiden, for man ved ikke, om man har et sprogcenter til den tid.* (Følgegruppemedlem).

Derfor efterlyser flere af informanterne mulighed for løbende tilmelding i den udstrækning, det er muligt, hvor der ikke er en fast deadline hvert halve eller hele år. En løsning kunne også være at lægge tilmeldingsfristen tættere på kursusstart.

Begrænsede midler og administrative barrierer i programmet

En tredje mulig forklaring er, at nogle af sprogcentrene har oplevet, at der ikke var flere midler tilbage i programmets pulje, når de søgte. Denne pointe illustreres i følgende citat fra en forstander:

> *Vi havde på tværs af vores skoler en kursusgruppe, som satte sig ned og kortlagde ønsker for kompetenceudvikling. Vi lavede faktisk et stort stykke arbejde og mødte så den dør der. "Der er ingen penge" … Det gør, at tingene bliver komplicerede, og at man ikke gider søge igen.* (Forstander).

De fem interviewede forstandere nævner, at de har erfaringer med en relativt uigennemsigtig administration på DPU, hvilket for nogle af dem har betydet, at de har opgivet at bruge efteruddannelsesprogrammet i større omfang, jf. kapitel 9 om administration af programmet. Det er, som nævnt, uvist, hvor repræsentative disse forstandernes vurderinger er.

[7] De nævnte forklaringer baserer sig udelukkende på kvalitativt materiale fra informanter, som har kendskab til efteruddannelsesprogrammet. Evalueringen omfatter derimod ikke en repræsentativ undersøgelse blandt de sprogcentre, som ikke har benyttet programmet.

Specifikke behov for efteruddannelse
En fjerde mulig forklaring er, at flere sprogcentre har meget specifikke behov for efteruddannelse, som de ikke altid finder tilgodeset i programmet. Denne pointe eksemplificeres i følgende citat fra en forstander:

> *Sprogcentrene kører deres eget strategiske udviklingsforløb og kan have meget specifikke behov for efteruddannelseskurser, og de vil derfor hellere betale lidt ekstra [udenom programmet] for at få det helt rigtige kursus.* (Forstander).

I kursuskataloget for 2011 bliver det understreget, at kursusbeskrivelserne er til inspiration for sprogcentrene, og at *"lærere og ledere desuden altid [er] velkomne til at foreslå andre kurser efter egne ønsker og behov".* Muligheden for at foreslå egne kurser oplever to af de interviewede forstandere dog ikke som en reel mulighed, da de oplever, at DPU ved tidligere henvendelser har prioriteret at bruge sine egne oplægsholdere. Det opleves imidlertid ikke nødvendigvis som et problem, og forstanderne fortæller, at de blot har valgt at bestille kurser udenom efteruddannelsesprogrammet, hvis de har haft ønsker om specifikke kurser med eksterne oplægsholdere.

Et af følgegruppemedlemmerne foreslår i den forbindelse, at en del af et kommende programs midler friholdes til at rekvirere oplægsholdere fra andre udbydere end dem, der har vundet opgaven med at udbyde programmet.

Programmet bliver ikke formidlet til alle lærere
Endelig skal det nævnes, at de interviewede lærere oplever, at der er brug for en mere synlig formidling af programmet, der rammer dem som målgruppe, idet forstanderne ikke altid videreformidler, når et nyt program er landet. Behovet for en mere synlig formidling af programmet bliver uddybet i kapitel 9, afsnit 9.1.

8.3 Overvejelser over strategien for brug af programmet

Som dette kapitel viser, er programmet primært blevet brugt af især de større sprogcentre i 2010 og 2011, mens en del sprogcentre slet ikke har anvendt programmet. Programmet er dermed ikke nået ud til eller er blevet anvendt af samtlige af landets sprogcentre.

Formålet med programmet er at "… sikre de nødvendige kvalifikationer, tilrettelæggelse og andetsprogspædagogik med henblik på at sikre implementeringen af målsætningerne for danskuddannelserne". Men evalueringen tyder på, at det er vigtigt fremadrettet at skabe større klarhed om de strategiske mål for, hvordan programmet skal bruges af sprogcentrene. Det kan i den forbindelse overvejes, hvordan der opnås en højere grad af anvendelse og oplevet effekt af programmet, og om programmets formål i tilstrækkelig grad bliver indfriet.

Samlet set vurderer EVA, at det med hensyn til brugen af programmet kan være nødvendigt helt overordnet at tage stilling til, om sigtet med programmet primært retter sig mod at sikre et fælles fagligt minimumsniveau blandt lærerne på samtlige af landets sprogcentre, eller om målet snarere er at lægge et tilbud om efteruddannelse frem, som typisk de mest interesserede – og fortrinsvis større – sprogcentre vil bruge som mulighed for opkvalificering af medarbejdere. Med andre ord: Er intentionen med programmet bred områdeudvikling, som vil kræve en strammere styring af brugen af programmet, eller er man tilfreds med, at de sprogcentre, der udviser størst interesse, og som er hurtigst til at tilmelde sig, også primært er dem, der får gavn af tilbuddet?

Mens den første model blandt andet vil kræve en oprustning af programmets kursuspladser og kapacitet samt en bredere formidlingsstrategi, vil den anden model i udgangspunktet kræve færre ændringer, og man vil derfor kunne tage afsæt i den foreliggende model.

Overvejelserne er relevante, fordi en klarhed omkring de strategiske mål for brugen af programmet kunne medvirke til dels at skærpe programmets profil, dels at skabe en øget anvendelse af programmet og større forankring af programmet på alle landets sprogcentre.

9 Formidling, administration og forankring

Dette kapitel fokuserer på brugernes oplevelse af programmets formidling og på administrationen af programmet, herunder kursusudbydernes forvaltning af programmet samt Undervisningsministeriets og følgegruppens rolle i programmet. Desuden belyser kapitlet finansieringen af kompetenceudvikling på danskuddannelserne og programmets forankring blandt forstanderne.[8]

I forhold til et kommende efteruddannelsesprogram peger kapitlet på, at det er vigtigt, at der sikres en mere tydelig formidling af programmet, så det når ud til alle lærere på sprogcentrene. I den forbindelse kunne ministeriet, følgegruppen og kursusudbyderne indgå i tættere dialog med forstanderne om at påtage sig et ansvar for at formidle programmet videre til lærerne. Det kan også overvejes at udsende et trykt kursuskatalog, som er mere synligt for lærerne.

Kapitlet peger også på, at de interviewede forstandere oplever, at den administrative forvaltning af programmet ikke har været fuldt ud gennemsigtig, fx hvad angår kursuspladser og programmets midler. Samtidig efterlyser informanterne mere løbende tidsfrister i stedet for faste halvårlige, hvor tidsfristen fx kunne ligge tættere på kursusstart. Kapitlet peger også på, at informanterne oplever, at de begrænsede midler til programmet gør, at sprogcentrene ikke kan få tilgodeset alle deres ønsker om kompetenceudvikling. Endelig viser kapitlet, at forstanderne ønsker mere dialog om programmet med Undervisningsministeriet og DPU, og at der fremadrettet er potentialer i en højere grad af forankring af og ejerskab til programmet blandt forstanderne.

9.1 Formidling af programmet

Det er et gennemgående perspektiv blandt de interviewede lærere og forstandere og følgegruppen, at de savner en bredere formidling af programmet. Programmet er primært blevet formidlet, ved at hhv. DPU og Undervisningsministeriet har udsendt nyhedsbreve herom til forstanderne, som har haft ansvar for at formidle programmet videre til sprogcentrets lærergruppe. Formidlingen af programmet fra forstanderne til lærerne er tilsyneladende ikke altid sket. Samtidig har programmet med det digitale kursuskatalog været tilgængeligt på hhv. Undervisningsministeriets og DPU's hjemmeside.

Flere af informanterne oplever ikke at formidlingen af programmet har været bred nok.Fx oplever nogle af de interviewede lærere, at det var svært at finde frem til informationen om programmet og dets kurser. Det illustreres i følgende citat fra en lærer:

> *Jeg vidste godt, at der var de her kurser, men jeg anede ikke, hvor de befandt sig henne. Hvad jeg skulle gøre for at finde dem og tilmelde mig … Jeg ser ikke de her kurser, hvis der ikke er nogen, der tilfældigvis fortæller mig om dem.* (Lærer).

De fem forstandere udtrykker også en oplevelse af, at formidlingen af programmet ikke har været tilstrækkelig. Samtidig fortæller tre af dem, at de ikke selv har søgt viden om efteruddannelsesprogrammet, selvom de kendte dets eksistens. De har fx ikke opsøgt eller set det samlede kur-

[8] *Kapitlet baserer sig udelukkende på kvalitativt materiale, dvs. på tre fokusgruppeinterview og fire telefoninterview med lærere, et fokusgruppeinterview med forstandere og et fokusgruppeinterview og to telefoninterview med følgegruppen. Referater fra følgegruppens møde indgår i begrænset omfang som data.*

suskatalog for hhv. 2010 og 2011. Det kunne derfor tyde på et potentiale i at sikre en højere grad af ejerskab til programmet blandt forstanderne.

Kursusudbyderne er opmærksomme på, at det ikke er alle lærere, som kursuskataloget når ud til og vurderer, at pilen peger på ledelserne på sprogcentrene, der i højere grad bør påtage sigansvaret for at videreformidle informationen. Det eksemplificeres i følgende citat fra en af kursusudbyderne:

> *Der har været mange lærere, der har været utilfredse, fordi de ikke har fået informationerne. Informationerne skulle gå fra lederne og ud til underviserne. I sidste ende er det lederne og de pædagogiske ledere, der skulle sørge for, at lærerne får informationer. Det ved jeg fungerer meget forskelligt.* (Kursusudbyder).

Lærerne og forstanderne efterlyser et trykt kursuskatalog
Kursusudbyderne DPU og VPC valgte for et par år siden at stoppe med at udsende et trykt kursusprogram til sprogskolerne. Det skete ifølge Undervisningsministeriet bl.a. på baggrund af et ønske om at spare udgiften og som et led i statens it-strategi.. De interviewede forstandere og lærere oplever dog, at et trykt kursusprogram fungerer bedre end den digitale version. Det illustreres i følgende citat fra en forstander:

> *Nogle gange skal man ikke kimse ad, hvad et kursusprogram kan, når det er trykt. Lærerne kan sidde og se på det sammen … Jeg husker faktisk, at der var meget mere energi i det, dengang vi kom ned på lærerværelset og lagde en stak til lærerne og sagde: "Se, det her er efteruddannelsen!" Der oplevede jeg, at der var flere lærere, der henvendte sig. Især det, at man sidder over frokosten og taler om det.* (Forstander).

Også blandt de interviewede lærere er der ønsker om et trykt kursuskatalog i stedet for den digitale version, hvilket eksemplificeres i følgende citat fra en lærer:

> *… Der kommer jo så meget information ind hele tiden, så hvis de brochurer lå på lærerværelset, så kunne det godt være, der ville være flere, der sagde: "Hov, det lyder da spændende." Vi er jo ved at drukne i administration, så det kan være svært at huske lige at klikke ind på DPU's hjemmeside.* (Lærer).

Samlet set peger læreres og forstanderes input på, at der er brug for en øget opmærksomhed på programmets eksistens. Lærerne og forstanderne forslår, at et trykt katalog kan øge denne opmærksomhed, men en øget systematik i forstandernes videreformidling af det elektroniske program er en anden vej at gå.

Vi vil i det følgende se nærmere på kursusudbydernes administration af programmet.

9.2 DPU og VPC's administration af programmet

DPU og VPC oplever, at den administrative fordeling af arbejdet med programmet mellem dem har været velfungerende, og at administrationen af programmet har fungeret fint. Særligt tre af de fem interviewede forstandere vurderer, at DPU og VPC's administration af efteruddannelsesprogrammet ikke altid har fungeret optimalt og har været relativt uigennemsigtig. Det drejer sig primært om fordelingen af kursuspladser og deadlines for tilmelding. Samtidig havde særligt en af de interviewede forstandere positive erfaringer med DPU's administration og med at inddrage kursusudbyderne til at lave målrettet kompetenceudvikling på sprogcentret.

Det fremgår ikke af referaterne fra følgegruppens møder, at forstandernes repræsentanter i dette formelle forum har videreleveret forstandernes kritik af DPU's administration af programmet.

9.2.1 Tildeling af kursuspladser

Det er et gennemgående perspektiv blandt kursusudbyderne, at det har været vanskeligt at imødekomme alle sprogcentre med hensyn til ønsker om kursuspladser. Princippet for tildeling af kursuspladser har ifølge kursusudbyderne været at fordele kursuspladser og midler så bredt som

muligt mellem sprogcentrene. De begrænsede midler til programmet har bevirket, at en del sprogcentre ikke er blevet imødekommet med hensyn til kursuspladser:

> *Der var en del ønsker, vi ikke kunne efterkomme, fordi nogle sprogcentre havde op til syv ønsker, og andre op til fem. Det kunne vi slet ikke efterkomme. Jeg tror, vi ændrede det til, at de kunne få op til to hver, og så måtte de selv komme til lommerne, hvis de ville have flere. Det giver også en lille smule utilfredshed … Beslutningen var, at vi ville tilgodese alle, der havde søgt.* (Kursusudbyder).

Et perspektiv under interviewet med følgegruppemedlemmerne var dog, at det ikke udelukkende er en fordel at fordele midlerne så bredt som muligt, da det kan udvande idéen med efteruddannelse.

Medlemmerne af følgegruppen nævner derudover, at de ikke har dybtgående indsigt i DPU og VPC's administration af programmet og derfor ikke kan give fyldestgørende input herom. Et af følgegruppemedlemmerne vurderer dog overordnet, at kursusudbyderne har varetaget opgaven som koordinerende platform tilfredsstillende. Det illustreres i følgende citat:

> *Jamen, det synes jeg faktisk – når vi tager ressourcerne og de indblandede folk med og de interessenter, der har været inde over, så synes jeg egentlig, det har været meget okay. Også fordi man vidste, hvor programmet var forankret.* (Følgegruppemedlem).

9.2.2 Halvårlige deadlines opleves ikke som optimale

Kursustilmeldingen i 2010 og 2011 var bl.a. baseret på halvårlige deadlines, hvilket nogle af forstanderne oplever som en administrativ barriere. Det fremgår af interview med forstandere og følgegruppen. Kursusudbyderne (DPU og VPC) er også opmærksomme på, at de halvårlige deadlines har været en barriere for nogle sprogcentre, hvilket illustreres i følgende citat fra en af kursusudbyderne:

> *Der var en overgang, hvor vi opererede med frister, hvor man skulle melde tilbage, om man var interesseret. Det gav et kaos, for der var ingen, der kunne vide, hvornår pengekassen var tom. For så blev vi nødt til at sige, at dem, der havde meldt ind inden fristen, var vi nødt til at prioritere … Derefter meldte vi ud i nyhedsbrevet, at nu var der en ny ansøgningsfrist.* (Kursusudbyder).

En problematik, som ligger de interviewede forstandere på sinde i forhold til de halvårlige frister er, at flere sprogcentre har en usikker fremtid, og derfor kan have svært ved at langtidsplanlægge, som nævnt i kapitel 8. Derfor foreslår flere af informanterne, at der skabes en mulighed for løbende tilmelding, og at fristerne ligger tættere på kursusstart. Imidlertid har det ifølge kursusudbyderne altid været muligt at tilmelde sig og efterfølgende afmelde sig, hvis man som skole ikke har kunnet håndtere det pga. kommunalt udbud eller andet.

Samlet set peger informanternes input på, at tildelingen af kursuspladser og frister for tilmelding fremadrettet med fordel kan ekspliciteres i højere grad end tilfældet har været i forbindelse med 2010 og 2011-programmet.

I det følgende vil vi se nærmere på følgegruppens og UVM's rolle i programmet.

9.3 Følgegruppens og UVM's rolle i programmet

Efteruddannelsesprogrammet har haft en fast følgegruppe tilknyttet, som i 2010 og 2011 mødtes to gange årligt. Programmets følgegruppe bestod i 2010 og 2011 af repræsentanter for Foreningen af Ledere ved Danskuddannelser, Uddannelsesforbundet, KL og Undervisningsministeriet samt repræsentanter for kursusudbyderne DPU og VPC.[9]

[9] I denne rapport refererer "følgegruppemedlemmer" dog som nævnt udelukkende til repræsentanter for hhv. Foreningen af Ledere ved Danskuddannelser, Uddannelsesforbundet og KL. DPU og VPC er derimod betegnet "kursusudbydere".

Følgegruppens primære opgave har været at diskutere kursusudbydernes seneste tilbagemeldinger og evalueringer af kurserne. Sekundært har følgegruppens rolle været at diskutere emner af relevans for programmet samt generelle emner for danskuddannelserne, fx ny lovgivning på området. Kursusudbyderne har været tilfredse med følgegruppen, som de vurderer, giver en god og nødvendig feedback. Følgegruppemedlemmerne vurderer også, at samarbejdet i følgegruppen har fungeret godt, og at det har været et frugtbart diskussionsforum. Det eksemplificeres i følgende citat fra et følgegruppemedlem:

> *Jeg vil sige, at følgegruppen havde flere funktioner. Dels det faglige, men også en samarbejdsplatform af interessenter. På den måde var den meget netværksskabende og et diskussionsforum med interessenter. Og der syntes jeg, det fungerede rigtig godt.* (Følgegruppemedlem).

Flere af følgegruppemedlemmerne er dog ærgerlige over, at der efter 2011 ikke har været møder i følgegruppen, og de ønsker generelt mere dialog mellem dem og ministeriet. Det illustreres i følgende citat fra et følgegruppemedlem:

> *Hele den der samtale og dialog, som var på den her platform, den mangler vi i dag … Det var, som om der gik nogle skotter ned [med den nye regering], og vi blev flyttet fra Integrationsministeriet til Undervisningsministeriet.* (Følgegruppemedlem).

9.3.1 Følgegruppens rolle i fremtiden

Følgegruppemedlemmerne er meget interesserede i at diskutere rammerne for den kommende efteruddannelsesindsats, og i den forbindelse ønsker medlemmerne mere konkret at drøfte udfordringer på området. Det eksemplificeres i følgende citat fra et følgegruppemedlem:

> *Jeg kan godt savne, at der var nogle flere principielle drøftelser af, hvilke udfordringer der er på området. Hvad er det, vi står overfor at skulle løse i sprogcentret? Hvad er det for politiske signaler og forventninger, der er? … Hvad er det så, der skal til af kompetencer, før lærerne er rustede til at agere i den virkelighed?* (Følgegruppemedlem).

Følgegruppemedlemmerne nævner i den forbindelse, at det ville styrke gruppens funktion, hvis den fremover fik rollen som styregruppe og dermed i højere grad kunne præge programmet og lægge rammerne for efteruddannelsesindsatsen. Rollen som en styregruppe ville skabe et større mandat til at indfri de ønsker og behov, der er i praksis blandt lærerne på sprogcentrene. Denne pointe eksemplificeres i følgende citat fra et følgegruppemedlem:

> *Fordelen ved at være en styregruppe ville være, at de ønsker og behov, som er ude i lærergruppen – praktikernes behov – meget hurtigere og meget nemmere ville kunne virkeliggøres i efteruddannelse. At man ikke skal vente på, hvad det blev til, og at man kan sætte noget på dagsordenen.* (Følgegruppemedlem).

9.3.2 Samarbejdet med Undervisningsministeriet

DPU og VPC oplever, at de har haft et godt samarbejde med UVM og har fået både støtte og opbakning til programmet herfra. Samarbejdet har primært bestået i at drøfte programmet via telefonisk kontakt og løbende møder.

Følgegruppemedlemmerne har generelt også været tilfredse med samarbejdet med UVM, som har været repræsenteret i følgegruppen. Dog vurderer nogle af medlemmerne, at UVM med fordel kunne have nogle lidt mere ambitiøse dagsordener for kursusudbydernes rolle i programmet. Det fremgår af følgende citat fra et følgegruppemedlem:

> *Det bliver meget overladt til DPU selv at definere, så de får en meget stor rolle og bliver kun styret meget lidt.* (Følgegruppemedlem).

Samlet set peger følgegruppemedlemmernes input på, at der er ønsker om en højere grad af inddragelse og styring af programmet. Det kunne realiseres gennem en tættere dialog med Undervisningsministeriet om rammerne for efteruddannelsesindsatsen og kursusudbydernes rolle heri og eventuelt et nyt mandat som styregruppe.

I det følgende vil vi se nærmere på finansieringen af kompetenceudviklingen.

9.4 Finansiering af kompetenceudviklingen

De følgende afsnit belyser informanternes vurderinger af efteruddannelsesprogrammets midler og finansieringen af danskuddannelsernes kompetenceudvikling sammenlignet med de øvrige voksenuddannelser.

9.4.1 Efteruddannelsesprogrammets midler

De interviewede forstandere er generelt tilfredse med, at der eksisterer et efteruddannelsesprogram for dansklærerne, men de oplever, at finansieringen af området ikke er dækkende i forhold til behovet. Forstanderne vurderer, at de begrænsede midler har været en hæmsko for programmet, da de har skabt uklarhed om muligheden for at få efteruddannelse. Det illustreres i følgende citat fra en forstander:

> *Vi oplevede at få det svar, at midlerne meget tidligt på året var blevet brugt … Når vi henvendte os om et kursus, fik vi at vide: "Desværre – prøv til næste år."* (Forstander).

Også de to kursusudbydere, DPU og VPC, oplever, at størrelsen af efteruddannelsesprogrammets midler har begrænset nogle sprogcentres brug af programmet og skabt en vis utilfredshed blandt de sprogcentre, der ikke kunne få alle de kurser, de ønskede. Det var også et perspektiv blandt nogle af følgegruppemedlemmerne, at der er behov for flere midler til programmet, så sprogcentrene bedre kan tilpasse sig løbende forandringer i omverdenen. Det fremgår af følgende citat fra et følgegruppemedlem:

> *Der er ingen tvivl om, at behovet er langt større, end ressourcerne er til. Det er det, fordi vi er et område, som ustandseligt udskifter kursister. Kursistgruppen ændrer sig løbende. Vi bliver begravet i nye lovgivninger med jævne mellemrum. For at få både kursistgruppen, pædagogikken og det hele til at hænge sammen, så har vi et løbende behov for efteruddannelse.* (Følgegruppemedlem).

Samlet set peger disse vurderinger på, at de relativt begrænsede midler kan gøre det svært at indfri programmets formål om at sikre de nødvendige kvalifikationer og forbedre undervisningspraksissen blandt samtlige udbydere af danskuddannelse.

9.4.2 Kompetenceudvikling på danskuddannelserne ift. de øvrige voksenuddannelser

Et mindre fokus for denne evaluering har været at belyse interessenternes vurderinger af finansieringen og lovgivningen vedrørende kompetenceudvikling på danskuddannelserne sammenlignet med de øvrige voksenuddannelser. Baggrunden herfor er bl.a., at kompetenceudviklingskrav ikke er skrevet ind i lovgivningen for danskuddannelserne i modsætning til fx AMU, avu og FVU, som får midler til lærernes kompetenceudvikling via taxameterordningen. Vi vil i det følgende videregive de input herom, som blev drøftet af forstanderne.

Et perspektiv blandt de interviewede forstandere er, at lovgivningen på danskuddannelsesområdet befinder sig relativt langt fra den hverdag, som præger sprogcentrene, sammenlignet med lovgivningen for nogle af de øvrige voksenuddannelser, som fx har mange fagkonsulenter repræsenteret i ministerierne.

Et andet perspektiv blandt de interviewede forstandere er, at kompetenceudviklingen på danskuddannelsesområdet generelt er lavt økonomisk prioriteret sammenlignet med andre voksenuddannelser. Det eksemplificeres i følgende citat fra en forstander:

> *Der er ikke rigtig sat ressourcer af til det her [kompetenceudviklingen]. Når vi kigger på de andre områder, fx AMU og HF, så har det været en helt anden beløbsstørrelse, vi har haft at gøre med der. Vi har haft masser af reformer inden for danskuddannelser, både nye love og nye måder at se det hele på, nye krav til lærerne, uden at der på noget tidspunkt er*

fulgt andet end småklejner med … Det er derfor, at vi griber til hver især at finde løsninger lokalt. (Forstander).

9.4.3 Alternativ finansieringsmodel?

Som det fremgik af kapitel 3, er der overordnet opbakning til efteruddannelsesprogrammet blandt de interviewede lærere, forstandere og følgegruppemedlemmer. Dog ser de interviewede forstandere også fordele ved en alternativ finansieringsmodel med midler til kompetenceudvikling via taxameterordningen. En del af de interviewede forstandere vurderer, at det ville styrke danskuddannelsesområdet at få midler til kompetenceudvikling via taxameterordningen ligesom inden for de øvrige voksenuddannelser. Det fremgår af følgende citat fra en forstander:

> *Jeg er ikke i tvivl om, at et fælles taxametersystem for alle ville være det bedste for den enkelte kursist. Så ville man udelukkende kunne måle på kvalitet.* (Forstander).

Midler til kompetenceudvikling via et fast taxameterbeløb ville ifølge forstanderne gøre det lettere at sikre efteruddannelse, fx for de sprogcentre, som er præget af en usikker økonomi. Denne pointe bliver eksemplificeret i følgende citat fra en forstander:

> *Hvis vi fik tilført ekstra ressourcer gennem taxameter, så ja tak! Vi har også det vilkår, at vi ofte kommer i udbud, og vores priser bliver reducerede. Vi kan ende i den situation, at vi ikke har råd til selv at lave efteruddannelse på skolerne. (Forstander).*

Samlet set peger forstandernes og følgegruppemedlemmernes input på, at efteruddannelsesprogrammets begrænsede midler kan være en hindring for at få indfriet sprogcentrenes reelle behov for kompetenceudvikling og få prioriteret efteruddannelsesindsatsen i samme grad som på de øvrige voksenuddannelser. Vi vil i det følgende se nærmere på programmets forankring blandt forstanderne.

9.5 Forankring af programmet blandt forstanderne

Som det blev nævnt i kapitel 6, peger evalueringen på, at det er vigtigt, at forstanderne tager aktivt stilling til mulighederne i programmet, formidler programmet til lærergruppen og generelt tænker mere strategisk omkring brugen af programmet.

9.5.1 Dialogen mellem forstanderne og DPU

Nogle af forstanderne kunne i den forbindelse godt ønske sig, at de i større omfang bliver inddraget i dialogen med DPU (og Undervisningsministeriet) om tilrettelæggelsen af programmet. Behovet for en styrket dialog og mere samarbejde med DPU omkring programmet illustreres i følgende citat fra en forstander:

> *Der var engang, hvor der blev indbudt til jævnlige møder på DPU, hvor der blev lagt program frem. Det kunne være ledere, forstandere, pædagogiske konsulenter, der var med til at snakke om det. Det giver en helt anden ånd omkring samarbejdet.* (Forstander).

9.5.2 Dialogen mellem forstanderne og Undervisningsministeriet

De interviewede forstandere ønsker generelt en tættere dialog med Undervisningsministeriet. De oplever, at der er sket en politisk nedprioritering af danskuddannelserne de senere år, i og med at indsatsen i dag er spredt mellem flere ministerier. Denne spredning på flere ministerier har ifølge forstanderne skabt større afstand mellem det politiske niveau og sprogcentrene. Det illustreres i følgende citat fra en forstander:

> *Vi er gået fra at have haft et ressortministerium, der forsøgte at opgradere, mens det i dag er meget sværere at se, hvem der forfægter vores synspunkter, fordi de er blevet spredt ud på mange ministerier … Jeg synes, at afstanden fra sprogcentrene til ministeriet og til DPU er blevet meget større i de sidste fire-fem år, end den har været tidligere. Bevidstheden om, at vi hænger sammen, og at det er vores faglige fundament, er ikke så evident mere, som det var i forhold til [Integrations]ministeriet.* (Forstander).

Forstanderne vurderer, at prioriteringen af efteruddannelsesindsatsen inden for danskuddannelserne generelt fungerede bedre og foregik mere ubureaukratisk, dengang opgaven lå i Integrationsministeriet. Det illustreres i følgende citat fra en forstander:

> *… Vores erfaring var, at det var smidigt og ubureaukratisk [dengang opgaven lå i Integrationsministeriet]. Jeg erindrer ikke, at vi har fået nej til hverken beløbsstørrelse eller til pædagogiske dage.* (Forstander).

Det bør nævnes, at beløbsrammen var betydeligt større før 2010-2011, hvilket i sig selv angiveligt har medført færre afslag på ansøgninger om kurser. UVM oplyser desuden, at alle ansøgninger dengang blev sagsbehandlet, ligesom der blev givet afslag, hvis ansøgningerne ikke levede op til de udmeldte temaer og tildelingskriterier og den udmeldte økonomiske ramme.

Ovenstående input er imidlertid uagtet dette udtryk for, at nogle forstandere oplever, at afstanden til ministeriet er blevet større de senere år. Forstanderne efterlyste blandt andet dialoginitiativer fra UVM og nævnte, at der førhen var større fokus på at bringe hhv. lærere og forstandere på tværs af landets sprogcentre sammen. Den slags initiativer savner forstanderne. De interviewede forstanderes holdninger er ikke nødvendigvis repræsentative for alle landets forstandere, men inputtene giver alt andet lige nogle pejlemærker for, hvad der skal til, for at efteruddannelsesprogrammet i højere grad bliver forankret i forstandergruppen: En øget dialog om efteruddannelsesindsatsen kunne skabe større ejerskab til programmet, som fx kunne bevirke, at flere forstandere bruger programmet strategisk og i højere grad formidler programmet videre til lærergruppen.

9.6 Opsamling

Som dette kapitel har vist, er der flere potentialer i at styrke formidlingen af programmet og lægge vægt på en mere gennemsigtig administration af programmet.

Formidlingen af programmet er vigtig for, at programmets kurser kan nå ud til og blive anvendt af alle sprogcentre, som har et konkret behov for kompetenceudvikling. Programmet er blevet formidlet via ministeriets og kursusudbyderens hjemmeside og via nyhedsbreve sendt til forstanderne. Men som det er fremgået, oplever de interviewede lærere og forstandere, at formidlingen af programmet ikke har fungeret optimalt. Det kan tyde på, at der kan være behov for en bredere og/eller anderledes form for formidling af programmet. Fokusgrupperne med lærere og forstandere efterlod det indtryk, at et trykt katalog i højere grad end det virtuelle ville fange lærerkollegiernes opmærksomhed. Men forstandernes opmærksomhed på programmet, hvad enten det findes virtuelt eller i fysisk form, kan ifølge evalueringens resultater også fremadrettet blive skærpet betydeligt, så de bliver bedre til at videreformidle til lærerne, når det nye program lander.

Som kapitlet har vist, oplever de interviewede forstandere udfordringer med hensyn til programmets administration og fordelingsprincipperne, hvad angår kursuspladser, som de mener, har været svære at gennemskue. Kapitlet peger derfor på potentialer i at sikre en bedre og tydeligere kommunikation om, hvilke kriterier der ligger bag tildeling af kursuspladser og fordeling af midler. Det er desuden værd at overveje, om den afsatte pulje af midler til programmet står mål med intentionerne med programmet.

Endelig ønsker de interviewede forstandere generelt en tættere dialog med Undervisningsministeriet og en kommende udbyder af programmet om efteruddannelsesindsatsen. En øget dialog om efteruddannelsesindsatsen kunne bevirke, at forstanderne i højere grad føler ejerskab til og fremover anvender programmet mere målrettet og strategisk ved at støtte op om den overordnede målsætning med efteruddannelsesprogrammet.

Appendiks A

Evalueringens metoder og metodiske overvejelser

Rapporten bygger på både kvantitative og kvalitative metodeelementer. Dels er der gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt samtlige lærere på danskuddannelserne, og derudover er der foretaget en større interviewundersøgelse med i alt 33 personer, som omfatter lærere, forstandere, følgegruppemedlemmer for efteruddannelsesprogrammet samt udbyderne af programmet.

Spørgeskemaundersøgelse

EVA har i forbindelse med denne evaluering gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt samtlige lærere, der har deltaget i efteruddannelsesprogrammet for lærere ved danskuddannelserne for voksne udlændinge i 2010/2011.

Formålet med spørgeskemaundersøgelsen har været at give en dækkende og repræsentativ belysning af lærernes syn på efteruddannelsesprogrammet. Herunder deres syn på de konkrete kurser og relevansen samt anvendeligheden af disse. Endvidere har spørgeskemaundersøgelsen haft til formål at belyse lærernes aktuelle og fremtidige behov for efteruddannelse. Spørgeskemaet har således fokuseret på følgende temaer: 'vurdering af programmets indhold og tilrettelæggelse', 'anvendelse af kurset' samt 'ønsker til fremtidigt program'.

Det skal bemærkes, at evalueringen er gennemført i foråret 2013 og altså forholdsvis lang tid efter selve efteruddannelsesprogrammet, som blev udbudt i 2010/2011. Det kan afstedkomme, at flere lærere har haft svært ved at huske indholdet af de kurser, de har deltaget i, hvilket kan have en negativ betydning for såvel svarprocent som for, hvordan lærerne besvarer spørgeskemaet. Desuden kan der også være problemer med at huske, hvilke specifikke kurser man har deltaget i. Lærerne kan desuden have deltaget, både hvor kurset var en selvstændig aktivitet, og hvor kurset kan have været del af en pædagogisk dag. Dette kan også have gjort det sværere for lærerne at huske, hvad der var en del af det specifikke kursus, og hvad der ikke var en del af det.

EVA har forsøgt at imødekomme dette ved både at tydeliggøre kurset/den pædagogiske dags navn i selve udsendelsesmailen samt i spørgeskemaet og ved at give lærerne mulighed for at svare, at de ikke husker det pågældende kursus/den pågældende pædagogiske dag. I udsendelsesmailen lagde EVA vægt på at forklare vigtigheden af at besvare spørgeskemaet trods den lange tidshorisont, idet spørgeskemaet også omfattede spørgsmål om lærernes aktuelle behov og ønsker til efteruddannelse. Endelig har alle de kommunalt ansatte lærere været påvirket af lærerlockouten i foråret 2013 under en del af gennemførelsen, hvilket sandsynligvis yderligere har påvirket svarprocenten i negativ retning.

Pilottest

Spørgeskemaet blev udformet af projektgruppen på EVA ud fra projektbeskrivelsen og forudgående kendskab til området. Spørgeskemaet blev godkendt af Undervisningsministeriet og derefter pilottestet af EVA. EVA gennemførte i alt seks pilottests af spørgeskemaet. Pilottesterne blev udvalgt på baggrund af kursustype, institution, køn og geografi.

Spørgeskemaet blev udsendt til pilottesterne før pilottesten for på den måde at sikre, at de havde tid til at læse samt reflektere over spørgeskemaet. Pilottesten blev gennemført telefonisk, og her blev der særligt lagt vægt på selve spørgsmålsformuleringerne, hvorvidt svarmulighederne var dækkende, og længden på de enkelte spørgsmål.

Efter pilottesten blev spørgeskemaet revideret på baggrund af pilottesternes udtalelser.

Udsendelsesprocedure
Spørgeskemaundersøgelsen er en internetbaseret undersøgelse gennemført af EVA. Spørgeskemaet blev efter godkendelse af MBU samt pilottests tilrettet og kvalitetssikret af EVA's projektgruppe, hvorefter det blev opstillet i en EVA-skabelon.

Spørgeskemaundersøgelsen påbegyndtes den 4. marts 2013 og lukkede den 8. april 2013. I den mellemliggende periode modtog lærerne 3 rykkere. Første gang den 18. marts, dernæst den 27. marts og sidste gang den 4. april.

Population og svarprocent
Spørgeskemaet er udsendt til 683 lærere. Lærerne er identificeret igennem Undervisningsministeriets register. Ud af de 683 lærere har 417 udelukkende deltaget i ét kursus, imens 266 lærere har deltaget i mere end ét kursus, hvorfor de også har modtaget mere end ét spørgeskema. Da spørgeskemaet skulle besvares på baggrund af et specifikt kursus, modtog lærere, der havde deltaget i flere kurser, også flere spørgeskemaer. Nærmere bestemt er der udsendt 918 spørgeskemaer til lærere, som har deltaget i mere end ét kursus. Der er i alt udsendt 1335 spørgeskemaer.

Ud af 1335 spørgeskemaer er der i alt besvaret 211 spørgeskemaer. Det betyder, at der er en nettosvarprocent på 16. Ydermere er der i alt 683 lærere, der har modtaget mindst ét spørgeskema, og herudaf 181 lærere, der har besvaret mindst ét spørgeskema, hvilket giver en bruttosvarprocent på 27.

Bortfaldsanalyse og svarprocent
Da der på forhånd ikke var koblet oplysninger til samtlige respondenter om køn, geografi og lignende normale baggrundsvariable, er bortfaldsanalysen foretaget på baggrund af de kurser, lærerne har deltaget i. Igennem denne bortfaldsanalyse testes det, hvorvidt fordelingerne på typen af kursus er signifikant forskellig for hhv. respondenter og den totale population af lærere, der har deltaget i efteruddannelsesprogrammet for lærere ved danskuddannelserne for voksne udlændinge i 2010/2011. Dette er testet ved at benytte en chi^2-test med et 5 %-signifikansniveau. Denne statistiske test undersøger, om der er overensstemmelse mellem de to fordelinger, og da den ikke finder en sådan overensstemmelse, kan svarfordelingen ikke ses som værende repræsentativ for hele populationen på denne variabel. Det er ikke muligt at udtale sig om repræsentativitet i forhold til andre observerbare faktorer, da der, som tidligere nævnt, ikke var koblet sådanne til data.

Den lave svarprocent samt det faktum, at det ikke er muligt at bedømme, om besvarelserne udgør et repræsentativt udsnit af populationen, gør, at besvarelserne ikke kan anses for at være repræsentative. Derfor skal tolkninger på frekvenserne af nettobesvarelserne foretages med varsomhed, ligesom man ikke kan uddrage nogen generaliserbare konklusioner på baggrund af disse besvarelser. Det samme gør sig som sådan gældende for bruttobesvarelserne, altså spørgsmålene om fremtidige ønsker til kursernes indhold. Dog kan den lidt højere svarprocent øge sandsynligheden for, at besvarelserne rent faktisk kan ses som værende repræsentative.

Analyse af data
Data er præsenteret som frekvenser af besvarelserne. Det skal i den sammenhæng bemærkes, at fordi temaet 'ønsker til fremtidigt program' ikke er rettet specifikt mod et kursus, men mod ønsker til fremtidig efteruddannelse generelt, vil de lærere, som har modtaget mere end ét spørgeskema, have besvaret disse spørgsmål mere end én gang. EVA har taget højde for det ved at aggregere svarene under dette tema. Det betyder, at EVA anvender én besvarelse per lærer, også selvom læreren har svaret flere gange på samme spørgsmål under temaet 'ønsker til fremtidigt program'. Dermed er svarprocenten i denne del også højere end i resten af spørgeskemaet, da hver lærer her kun tæller én gang, både i forhold til svar og i forhold til udsendte spørgeskemaer. Med hensyn til resten af spørgsmålene er hver lærer repræsenteret flere gange, hvis de har deltaget i flere kurser, og dermed bliver svarprocenten lavere. Dette gør også, at frekvenser i dette afsnit ikke kan sammenlignes med frekvenser i andre dele af rapporten.

Interviewundersøgelse
Der er gennemført en interviewundersøgelse, som omfatter fokusgruppeinterview og telefoninterview. Interviewene er gennemført på basis af spørgeguider, som har taget udgangspunkt i undersøgelsens formål og undersøgelsesspørgsmål.

Der er gennemført følgende interview som en del af evalueringen:
- Tre fokusgruppeinterview samt fire individuelle telefoninterview med lærere fra danskuddannelserne for voksne udlændinge (i alt 21 lærere)
- Et fokusgruppeinterview med forstandere (i alt fem forstandere)
- Et fokusgruppeinterview samt to telefoninterview med medlemmer af følgegruppen (i alt fire følgegruppemedlemmer)
- Tre telefoninterview med kursusudbyderne fra hhv. DPU og VPC (i alt tre repræsentanter for kursusudbyderne).

Interviewundersøgelsen har haft til hensigt at få en dybere og kvalitativ belysning af, hvordan programmet har fungeret i 2010-11. Da interviewene har omfattet såvel de lærere, der har deltaget i kurserne, som forstanderne på sprogcentrene, følgegruppemedlemmerne og kursusudbyderne, har det været muligt at få belyst evalueringens spørgsmål fra flere vinkler og sammenholde de forskellige informantgruppers perspektiver.

Fokusgruppeinterview med lærere fra danskuddannelserne for voksne udlændinge
EVA har gennemført tre fokusgruppeinterview med lærere fra danskuddannelserne for voksne udlændinge. Lærerne har alle deltaget i et af programmets kurser enten i 2010 eller i 2011, men er derudover blevet tilfældigt udvalgt. Det er forsøgt at sammensætte fokusgrupper med deltagere, som har deltaget i *forskellige* kurser, og med en vis geografisk spredning og spredning med hensyn til køn.

Første fokusgruppeinterview fandt sted i januar 2013, de to andre i maj 2013. Formålet med fokusgruppeinterviewene var dels at få uddybet lærernes vurderinger af kursernes styrker og svagheder med hensyn til både indhold, tilrettelæggelse og anvendelse, dels at få diskuteret lærernes aktuelle og fremtidige kursusbehov. Det første fokusgruppeinterview skulle desuden kvalificere spørgsmålene i evalueringens spørgeskemaundersøgelse (se nedenfor), mens de to efterfølgende interview skulle fungere som opfølgnings- og uddybningsinterview i forlængelse af spørgeskemabesvarelserne.

Telefoninterview med lærere fra danskuddannelserne for voksne udlændinge
For at supplere fokusgruppeundersøgelsen har EVA på eget initiativ foretaget fire telefoninterview med lærere fra danskuddannelserne, da fremmødet til det ene fokusgruppeinterview var begrænset.

Fokusgruppeinterview med forstandere
EVA har gennemført et fokusgruppeinterview med forstandere ved sprogcentre. Forstanderne er blevet udvalgt ud fra ønsket om en vis geografisk spredning i sprogcentre og ud fra, at de har et grundlæggende kendskab til efteruddannelsesprogrammet. Herudover er de tilfældigt udvalgt. Formålet med interviewet med forstandere var at få deres vurderinger af kursernes relevans og sprogcentrenes udbytte af programmet, ligesom fokusgruppeinterviewet skulle belyse kursusudbydernes formidling og administration af programmet samt programmets finansiering.

Interview med medlemmer af følgegruppen
EVA's interview med efteruddannelsesprogrammets følgegruppe omfattede repræsentanter for følgende organisationer/foreninger:
- Foreningen af Ledere ved Danskuddannelser
- Uddannelsesforbundet (to repræsentanter)
- KL.

I følgegruppen sidder også en repræsentant for Undervisningsministeriet (UVM), som dog ikke er blevet interviewet, da UVM er bestiller af evalueringen. Desuden er de to kursusudbydere repræ-

senteret i følgegruppen, og de har heller ikke deltaget i gruppeinterview med følgegruppen, men er derimod interviewet enkeltvis i deres egenskab af kursusudbyder.

Formålet med at interviewe følgegruppemedlemmer var at få deres vurderinger af, i hvilken grad programmet har indfriet forventningerne, herunder ydelsen, tilrettelæggelsen og det kursusindhold, som kursusudbyderne har leveret. Interviewene med følgegruppen havde også til formål at belyse følgegruppens rolle i programmet, skolernes brug af programmet og følgegruppens forslag til fremtidige forbedringer.

Interview med kursusudbyderne DPU og VPC
Interviewene med repræsentanter for kursusudbyderne (DPU og VPC) havde til formål at give indblik i kursusudbydernes administration af programmet og tildeling af kursuspladser og deres vurderinger af skolernes brug af programmet. Derudover var formålet at få kursusudbydernes perspektiver på programmets formidling.

Analyse af data fra interviewundersøgelsen
Samtlige interview fra interviewundersøgelsen er blevet transskriberet og analyseret efter emnekoder og mønstre i data. I rapporten indgår der udtalelser fra informanter i form af anonymiserede citater. Der er af forståelseshensyn foretaget enkelte redigeringer af sproget.

Appendiks B

Forslag til fremtidige kursusemner

I det følgende fremlægges en liste over de kursusemner, som fremkom under fokusgruppeinterviewene med hhv. lærere, forstandere og følgegruppe. Desuden fremgår de kursusemner, som blev nævnt under en åben svarkategori i spørgeskemaundersøgelsen, hvor lærerne selv kunne tilføje kursusønsker.

Forslagene til fremtidige kursusemner er fremkommet ved brug af kvalitativ metode. Det betyder blandt andet, at en stor del af kursusemnerne kun er foreslået af en enkelt informant i en af fokusgrupperne eller i den åbne svarkategori i spørgeskemaundersøgelsen. Det gælder dog ikke emnerne udtaleundervisning, alfabetisering, brug af it i undervisningen og undervisningsdifferentiering, som var mere gennemgående forslag til kursusemner på tværs af de kvalitative interview med lærere, forstandere og følgegruppe.

I det følgende fremlægges de forslag til kursusemner for et kommende efteruddannelsesprogram, som blev foreslået af lærerne.

1. Lærernes forslag til kursusemner

Følgende kursusemner blev i interviewundersøgelsen nævnt af lærerne som relevante i forhold til et kommende efteruddannelsesprogram, hvoraf de fire førstnævnte var de mest gennemgående:

- Udtaleundervisning (herunder konkrete redskaber og metoder til udtaletræning)
- Alfabetisering (undervisning på danskuddannelse 1)
- Undervisningsdifferentiering (håndtering af løbende indtag af kursister og pædagogisk-didaktiske vanskeligheder forbundet hermed)
- Brug af it i undervisningen, herunder:

  - Differentieret undervisning ved brug af it
  - Brug af interaktive tavler i undervisningen
  - Brug af smartboards
  - Brug af sociale medier i undervisningen
  - Hjemmesider og programmering
  - Blended learning
  - Formidling af it til personer, som mangler basale it-færdigheder
  - Mundtlighed (kursisters træning af daglig tale)

- Arbejdsmarkedskultur
- Pædagogik (metoder, didaktik)
- Identitet og værktøjer til motivation (fx hvordan identiteten bliver sat under pres i en ny kultur, motivation af voksne med en beskeden skoleerfaring)
- Kulturforståelse og viden om forskellige landes uddannelsessystemer
- Fokus på Kina og Indien, landenes kultur og undervisningssystemer
- Internationale perspektiver på udvikling af materialer, metoder og testprincipper
- Lingvistik
- Kommunikation, retorik og klar tale
- Læsning og læsestrategier i forhold til at lære at læse på et nyt sprog.
- Formidling af grammatik og skriveøvelser til kursister

- Formidling om demokrati og retsvæsen
- Det gode undervisningsmateriale
- Brug af portfolio i undervisningen
- Studieforberedende kursus
- Forberedelse af kursisterne til modultest
- Testteori
- Visitation
- Håndtering af klager
- Klassedynamik og konflikthåndtering
- Den gode ekskursion.

Følgende kursusemner blev i spørgeskemaundersøgelsen (under en åben svarkategori) nævnt af nogle af lærerne som relevante i forhold til et kommende efteruddannelsesprogram:

- Læringsstrategier
- Viden om de områder, flygtninge og indvandrere aktuelt kommer fra, fx Tjetjenien og Colombia
- Undervisningsevaluering
- Mere effektiv undervisning (for bedre at kunne håndtere, at man skal have kursister igennem test på langt kortere tid og med flere i klasserne)
- Stemmeføring
- Udvikling og omsætning af autentisk, deltagerorienteret og problembaseret undervisning
- Undervisning af unge med traumer. Undervisning af udadreagerende kursister sammen med almindelige kursister
- Inklusion.

I det følgende fremlægges de forslag til kursusemner for et kommende efteruddannelsesprogram, som blev foreslået af de interviewede forstandere og følgegruppemedlemmer.

2. Forstandernes forslag til kursusemner

- Udtaleundervisning
- Alfabetisering
- Brug af it i undervisningen (pædagogisk/didaktisk fokus på, hvordan it kan supplere undervisningen)
- Undervisningsdifferentiering (hvordan man får sikret læring i alle kursistgrupper)
- Undervisningsevaluering (brug af evaluering i forhold til egen undervisning og opfølgning på evalueringsresultaterne herfra)
- Udvikling og forbedring af undervisningsmaterialer
- Kursus i sprog, kultur og identitet (fx modstand mod at tilegne sig et sprog, progressionsvanskeligheder, dysleksi som barriere)
- Nyeste viden om pædagogik/didaktik inden for dansk som andetsprog
- Teamsamarbejde (arbejdsmiljø og samarbejde i lærergruppen)
- Hvordan man som lærer gør skriftlig fremstilling interessant for kursisterne
- Censor- og eksaminatorkurser.

3. Følgegruppens forslag til kursusemner

- Udtaleundervisning
- Alfabetisering
- Introdansk (arbejdsmarkedsdansk/hverdagsdansk, herunder problematikker omkring forskellige potentialer for sprogtilegnelse ud fra kulturel baggrund)
- Voksenpædagogik (herunder hvilke ideer og tendenser der er med hensyn til god undervisning for voksne)
- Viden om at undervise unge voksne på danskuddannelserne
- Mundtlighed
- Eksaminatorrollen
- Projektarbejde
- Voksenlæring inden for dansk som andetsprog
- Traumatiserede og læring
- Læringsmiljøer – hvordan man som underviser skaber et godt læringsmiljø
- Individuel uddannelses- og erhvervsvejledning.

Appendiks C

Sprogcentre, der har benyttet efteruddannelsesprogrammet i 2010 og 2011

Tabel 16
Sprogcentre, der har benyttet efteruddannelsesprogrammet

2010	2011	Gengangere
AOF Sprogcenter Vestegnen	Ballerup Sprogcenter	Ballerup Sprogcenter
AOF Sydfyn	Bornholms Erhvervsskole	Bornholms Erhvervsskole
Ballerup Sprogcenter	Clavis (Greve)	Clavis (Greve)
Bjergmarkskolen, Holbæk	Holbæk Sprogcenter	Holbæk Sprogcenter
Bornholms Erhvervsskole	IA-Sprog København	IA-Sprog København
CBSI-Sprogcenter	Københavns Sprogcenter	Københavns Sprogcenter
Clavis (Greve)	Lærdansk Esbjerg	Lærdansk Odense
Esbjerg Ungdomsskole	Lærdansk Kolding	Lærdansk Ringsted
Fredericia Sprogcenter	Lærdansk Nyborg	Lærdansk Sydfyn
Give Uddannelsescenter	Lærdansk Odense	Lærdansk Sydvest (Sydvestjylland)
Guldborgsund Sprog- og Integrations-center	Lærdansk Ringsted	Lærdansk Århus
Holbæk Sprogcenter	Lærdansk Sydfyn	Sprogcenter Hellerup
IA-Sprog København	Lærdansk Sydvest (Sydvestjylland)	Sprogcenter Midt (Horsens)
Instituttet for Blinde og Svagsynede	Lærdansk Sønderborg	Sprogcenter Viborg
Københavns Sprogcenter	Lærdansk Varde	Vestegnens Sprog- og Kompetencecen-ter
Køge Sprogcenter	Lærdansk Vejen	VUF Frederiksberg
Lærdansk Herning	Lærdansk Århus	
Lærdansk Odense	Sprogcenter Hellerup	
Lærdansk Ringsted	Sprogcenter Midt (Horsens)	
Lærdansk Sydfyn	Sprogcenter Nordsjælland	
Lærdansk Sydvest	Sprogcenter Skive	
Lærdansk Århus	Sprogcenter Viborg	
Næstved Sprog- og Integrationscenter	Vestegnens Sprog- og Kompetencecen-ter	
Roskilde Sprogcenter	VSK Brøndby	
Sprogcenter Fredericia	VUF Frederiksberg	
Sprogcenter Hellerup		
Sprogcenter Midt (Horsens)		
Sprogcenter Randers		
Sprogcenter Syd (Skjern)		
Sprogcenter Thisted		
Sprogcenter Vejle		
Sprogcenter Viborg		
Vestegnens Sprog- og Kompetence-center		
VIA, Center for Undervisningsmidler		
VUF Frederiksberg		
35 forskellige sprogcentre	**25 forskellige sprogcentre**	**16 forskellige sprogcentre**

Tabel 17
Sprogcentre, som har benyttet kurser i eksaminatorrollen

2010	2011
Clavis (Greve)	Ballerup Sprogcenter
IA-Sprog København	Clavis (Greve)
Instituttet for Blinde og Svagsynede	Holbæk Sprogcenter
Københavns Sprogcenter	IA-Sprog København
Lærdansk Odense	Københavns Sprogcenter
Lærdansk Ringsted	Lærdansk Esbjerg
Lærdansk Sydfyn	Lærdansk Nyborg
Lærdansk Sydvest	Lærdansk Odense
Næstved Sprog- og Integrationscenter	Lærdansk Sydfyn
Roskilde Sprogcenter	Lærdansk Sydvestjylland
Sprogcenter Syd	Lærdansk Varde
Sprogcenter Thisted	Lærdansk Vejen
Sprogcenter Vejle	Sprogcenter Midt
Sprogcenter Viborg	Sprogcenter Nordsjælland
Vestegnens Sprog- og Kompetencecenter	Vestegnens Sprog- og Kompetencecenter
VoksenUddannelsescenter Frederiksberg	
16 forskellige sprogcentre	**15 forskellige sprogcentre**

Tabel 18
Sprogcentre, som har benyttet rekvirerede kurser og pædagogiske dage

2010	2011
Lærdansk Odense	Bornholms Erhvervsskole
AOF Sprogcenter Vestegnen	Clavis (Greve)
AOF Sydfyn	Lærdansk Kolding
Ballerup Sprogcenter	Lærdansk Odense
Bornholms Erhvervsskole	Lærdansk Ringsted
Give Uddannelsescenter	Lærdansk Sydfyn
Guldborgsund Sprog- og Integrationscenter	Lærdansk Sydvest
Københavns Sprogcenter	Lærdansk Sønderborg
Lærdansk Århus	Lærdansk Århus
Sprogcenter Hellerup	Sprogcenter Hellerup
Sprogcenter Midt	Sprogcenter Skive
Sprogcenter Randers	Sprogcenter Viborg
Vestegnens Sprog- og Kompetencecenter	VSK Brøndby
VIA, Center for Undervisningsmidler	VUF Frederiksberg
VUF Frederiksberg	
15 forskellige sprogcentre	**14 forskellige sprogcentre**

Tabel 19
Sprogcentre, som har deltaget i kurser med individuel tilmelding

2010	2011
AOF Sydfyn Sprogcenter	Sprogcenter Vejle
Bjergmarkskolen, Holbæk	Sprogcenter Midt (Horsens)
CBSI-Sprogcenter (København)	
Clavis (Greve)	
Esbjerg Ungdomsskole	
Fredericia Sprogcenter	
Holbæk Sprogcenter	
IA-Sprog København	
Københavns Sprogcenter	
Køge Sprogcenter	
Lærdansk Herning	
Lærdansk Ringsted	
Lærdansk Sydfyn	
Lærdansk Århus	
Roskilde Sprogcenter	
Sprogcenter Fredericia	
Sprogcenter Midt (Horsens)	
Sprogcenter Syd	
Sprogcenter Vejle	
VUF Frederiksberg	
20 forskellige sprogcentre	**2 forskellige sprogcentre**

Appendiks D

Spørgeskema til lærere ved danskuddannelserne

Tak fordi du har valgt at deltage i evalueringen af det særlige efteruddannelsesprogram for lærere ved danskuddannelserne for voksne udlændinge.

Du bevæger dig frem og tilbage i spørgeskemaet nederst på hver side ved at bruge knapperne "Næste" og "Forrige". I nogle tilfælde skal du besvare et spørgsmål, før du kan gå videre. Det kan være nødvendigt, at du scroller ned i bunden af skærmbilledet for at se knapperne.

Når du er færdig med at besvare alle spørgsmålene er det vigtigt, at du klikker på "Afsend besvarelse".

Hvis du ønsker at holde en pause i din besvarelse, kan du bare lukke browservinduet. Når du vil genoptage besvarelsen, klikker du igen på linket i invitationsmailen, og så fortsættes besvarelsen fra det sted i skemaet, du var nået til.

Nederst på skærmen kan du følge med i, hvor langt i spørgeskemaet du er nået

Hvis du har problemer med at besvare spørgeskemaet, kan du kontakte metodemedarbejder Lea Høxbroe Jeppesen, lhj@eva.dk, 35 25 6649, eller metodekonsulent Niels Peter Mortensen, npm@eva.dk, 35 25 66 34.

På forhånd tak for din deltagelse!

Tema 1
Vurdering af programmets indhold og tilrettelæggelse

Spørgsmål		*Svarmuligheder*
Baggrundsoplysninger		
1	Ved hvilket sprogcenter (eller anden udbyder af dansk som andetsprog) er du ansat? Skriv venligst her.	Åben besvarelse
2	Er du stadig ansat som lærer i dansk som andetsprog?	Ja/Nej [Filter: nej fører kun til spørgsmål om kursets indhold og anvendelse]
3	Hvor mange år har du undervist i dansk som andetsprog?	Åben besvarelse

fortsættes næste side …

… fortsat fra forrige side

Spørgsmål	*Svarmuligheder*
De næste spørgsmål omhandler indholdet og relevansen af det kursus eller pædagogiske dag, du har fulgt i forbindelse med efteruddannelsesprogrammet. I det følgende vil kurset eller den pædagogiske dag blive benævnt "kurset".	
4 Du var i 2010/2011 tilmeldt et kursus som havde undervisere fra DPU / Aarhus Universitet [VPC]. I hvilken grad husker du indholdet af dette kursus?	I høj grad/i nogen grad/ i mindre grad/slet ikke/jeg har ikke deltaget i pågældende kursus/pædagogiske dag. [Filter: slet ikke/jeg har ikke deltaget i pågældende kursus/pædagogiske dag fører kun til spørgsmål om fremtidig efteruddannelse]
5 I hvilken grad oplevede du kurset som relevant i forhold til dit arbejde?	I høj grad/i nogen grad/ i mindre grad/slet ikke
6 Hvorfor/hvorfor ikke oplevede du kurset som værende relevant?	Åben besvarelse
7 Har du taget uddannelsen "Underviser i dansk som andetsprog" (DAV) eller "Master i dansk som andetsprog"?	Ja/nej/jeg er stadig i gang med at tage uddannelsen [Filter: ja fører til spørgsmål 8+9]
8 I hvilken grad oplevede du, at kurset byggede videre på din uddannelse i dansk som andetsprog?	I høj grad/i nogen grad/ i mindre grad/slet ikke
9 I hvilken grad oplevede du gentagelser i indholdet af kurset i forhold til din uddannelse i dansk som andetsprog?	I høj grad/i nogen grad/ i mindre grad/slet ikke
10 Hvis der var indhold eller temaer, du savnede i kurset, skriv venligst her:	Åben besvarelse
11 I hvilken grad var der på kurset plads til videndeling og erfaringsudveksling mellem kursusdeltagerne?	I høj grad/i nogen grad/ i mindre grad/slet ikke
12 I hvilken grad var du tilfreds med undervisernes faglige kompetencer?	I høj grad/i nogen grad/ i mindre grad/slet ikke
13 Stemte det faglige niveau på kurset overens med dit behov?	Det faglige niveau var for højt Det faglige niveau var passende Det faglige niveau var for lavt.
De næste spørgsmål omhandler kursets tilrettelæggelse. 14 Hvor lang tid varede kurset?	En halv dag (ml. 2-4 timer) To halve dage En hel dag (ml. 6-8 timer) To hele dage Tre hele dage Fire hele dage eller mere

fortsættes næste side …

… fortsat fra forrige side

Spørgsmål	*Svarmuligheder*
15 Passede kursuslængden med dit behov?	Kursuslængden var for kort Kursuslængden var passende Kursuslængden var for lang
16 I hvilken grad havde du og dine kolleger mulighed for at præge indholdet og tilrettelæggelsen af kurset?	I høj grad/i nogen grad/ i mindre grad/slet ikke
17 Hvem tog initiativ til, at du skulle af sted på kurset? Sæt gerne flere markeringer	Jeg selv Min leder Mine kolleger Andre, skriv hvem
18 I hvilken grad var du tilfreds med dit faglige udbytte af kurset samlet set?	I høj grad/i nogen grad/ i mindre grad/slet ikke
19 Uddyb gerne her:	Åben besvarelse
20 I hvilken grad oplever du, at de kurser, der udbydes som en del af efteruddannelsesprogrammet, matcher dine behov for efteruddannelse?	I høj grad/i nogen grad/ i mindre grad/slet ikke/ved ikke
Tema: Anvendelse af kurset	
De næste spørgsmål omhandler din anvendelse af indholdet fra kurset, du har taget i forbindelse med efteruddannelsesprogrammet.	
21 I hvilken grad bruger du, det du lærte i løbet af kurset, i dit arbejde?	I høj grad/i nogen grad/ i mindre grad/slet ikke
22 Hvordan bruger du det, du lærte på kurset, i dit daglige arbejde? Sæt gerne flere markeringer	Jeg varetager nye opgaver Jeg er blevet bedre til at forstå kursisternes behov Jeg kan trække på en bredere faglig ballast Jeg benytter nye undervisnings- og læringsformer, herunder IT Jeg inddrager nyt indhold i undervisningen Jeg tænker anderledes om mine opgaver Jeg er mere effektiv Jeg føler mig mere kompetent og sikker i mit arbejde Jeg føler mig mere motiveret Andet, skriv hvad:
23 I hvilken grad har du delt viden, du opnåede på kurset, med dine kollegaer?	I høj grad/i nogen grad/ i mindre grad/slet ikke
24 I hvilken grad har din leder gjort noget for at bringe det, du har lært, i spil?	I høj grad/i nogen grad/ i mindre grad/slet ikke

fortsættes næste side …

… fortsat fra forrige side

Spørgsmål	*Svarmuligheder*
Tema: Ønsker til fremtidigt program	
De næste spørgsmål omhandler dine aktuelle og fremtidige behov for kompetenceudvikling	
25 I hvilken grad oplever du, at der i dit arbejde er nye udfordringer, som kræver, at du opnår nye kompetencer?	I høj grad/i nogen grad/ i mindre grad/slet ikke
26 Hvilke af følgende områder vurderer du som mest udfordrende? Sæt gerne flere markeringer	at differentiere undervisningen efter kursisternes behov at tilrettelægge undervisningen pædagogisk at lave interessant undervisning at finde godt undervisningsmateriale at føle mig fagligt klædt på til undervisningen at inddrage IT i undervisningen at bedømme kursister at eksaminere kursister andet, skriv hvad:
27 Inden for hvilke områder har lærerne på din arbejdsplads (inklusive dig selv) behov for efteruddannelse? Sæt gerne flere markeringer	Pædagogik og pædagogiske tilgange Retorik og kommunikation Udtaletræning og udtalemetoder Talesprog og mundtlig interaktion Ordforrådstilegnelse Interkulturel kommunikation Tilrettelæggelse af undervisningen Blended learning og e-læring Brug af it i undervisningen Spil og simulationer i andetsprogsundervisningen Brug af interaktive tavler Bedømmerrollen Eksaminatorrollen Undervisningsdifferentiering Coaching af kursisterne i andetsprogsundervisningen Undervisning for kursister med særlige undervisningsbehov Udvikling og vurdering af undervisningsmateriale Arbejdsmarkedsdansk/dansk arbejdspladskultur Andre landes undervisningssystemer Formidling om dansk demokrati Visitation af kursister Håndtering af klager Der er ikke behov for efteruddannelse på min arbejdsplads lige nu Andet, skriv her:
De næste spørgsmål omhandler dine ønsker til fremtidige kursers tilrettelæggelse.	
28 Hvor foretrækker du, at kurset bliver afholdt?	På min egen arbejdsplads På et kursussted uden for min arbejdsplads

fortsættes næste side …

… fortsat fra forrige side

Spørgsmål	*Svarmuligheder*
29 Sammen med hvem foretrækker du, at kurset bliver holdt?	Med lærere fra min egen arbejdsplads Med lærere fra andre sprogcentre / udbydere i dansk som andetsprog Med lærere både fra min egen arbejdsplads og fra andre sprogcentre / udbydere i dansk som andetsprog
30 Hvilken af følgende tilrettelæggelsesformer foretrækker du?	Tilstedeværelsesundervisning Netbaseret undervisning (e-læring) Blended learning (en blanding af tilstedeværelsesundervisning og e-læring)
31 Hvilke undervisnings- og arbejdsformer oplever du, giver størst fagligt udbytte? Sæt gerne flere markeringer	Case-baseret undervisning Underviserstyret undervisning Gruppearbejde Fælles diskussioner på holdet Praksisorienteret undervisning med inddragelse af eksempler Andet, skriv her:
32 I hvilken grad er du enig i følgende udsagn? For at styrke min undervisning har jeg behov for... ... konkrete undervisningsværktøjer ... erfaringsudveksling med andre lærere, der underviser i dansk som andetsprog ... nye pædagogiske/didaktiske metoder ... ny viden, fx forskningsbaseret	Meget enig/overvejende enig/ overvejende uenig/meget uenig
33 I hvilken grad er det vigtigt for dig, at der på kurset er plads til videndeling og erfaringsudveksling mellem kursusdeltagerne?	I høj grad/i nogen grad/ i mindre grad/slet ikke
34 I hvilken grad er det vigtigt for dig, at du har mulighed for at præge indholdet og tilrettelæggelsen af kurset?	I høj grad/i nogen grad/ i mindre grad/slet ikke
35 Nogle af efteruddannelsesprogrammets kurser har adskilte kursusdage med mulighed for at afprøve det lærte mellem flere kursusgange. Hvad foretrækker du?	adskilte kursusgange, hvor der er mulighed for at afprøve det lærte mellem flere kursusdage at kursusdagene ligger i forlængelse af hinanden
36 Hvilken kursuslængde ville være den mest ideelle for dig?	En halv dag (ml. 2-4 timer) To halve dage En hel dag (ml. 6-8 timer) To hele dage Tre hele dage Fire hele dage eller mere

fortsættes næste side …

… fortsat fra forrige side

Spørgsmål	*Svarmuligheder*
Baggrundsoplysninger	
37 Er du?	Mand/kvinde
38 Alder. Angiv venligst her:	Åben besvarelse
39 Højest gennemførte uddannelse	Lang videregående Mellemlang videregående Kort videregående Andet, skriv her:
40 Har du på din arbejdsplads en funktion som pædagogisk leder eller lignende?	Ja/nej
41 Har du øvrige kommentarer til de nævnte temaer i spørgeskemaet?	Åben besvarelse

Tak for din hjælp!

HUSK at trykke "Afsend besvarelse" - ellers registreres dine svar ikke. Når du har trykket "Afsend besvarelse", får du en kopi af dine besvarelser, som du kan udskrive eller gemme på computeren. Øverst på kopien er der et link til EVA's hjemmeside. På kopien kan nogle spørgsmål fremstå som ubesvarede. Det skyldes, at du er blevet dirigeret uden om dem i spørgeskemaet, fordi de ikke er relevante for dig.

DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT

Østbanegade 55, 3.
2100 København Ø

T 35 55 01 01
F 35 55 10 11

E eva@eva.dk
H www.eva.dk

Danmarks Evalueringsinstitut udforsker og udvikler kvaliteten af dagtilbud for børn, skoler og uddannelser. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

Læs mere om EVA på vores hjemmeside, www.eva.dk.
Her kan du også downloade alle EVA's udgivelser
– trykte eksemplarer kan bestilles via en boghandler.